

İRIFAN

№ 99 Fevral 2015 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

Gənclik saralıb-solmadan

Əziz Oxucu!

İnsan ömrünün ən çiçəklənən çağı əlbəttə ki, gənclikdir. Hər millət öz gələcəyi üçün gənclərini himayə etməli, onları doğru istiqamətləndirməlidir. Ölkəmizdə də son illər həyata keçirilən gənclər siyasəti təqdirəlayiqdir. Gənclik bizim gələcəyimizdir, onlara sahib çıxmalıyıq.

2 fevral tarixinin hər il Azərbaycanda Gənclər Günü kimi qeyd olunmasını nəzərə alaraq bu sayımızı gənclərə həsr etdik. **“Gənclik Saralıb-Solmadan”** deyərək gəncliyin əhəmiyyətindən bəhs etdik. Bu sayımızda **“Gəncliyi Nemət Bilənlər”**lə yaxından tanış olacaq, ömrün bərəkəti üçün **“Gəncliyin Qədrini Bilmək”** düsturunun vacibliyini oxuyacaqsınız. **“Kapitalizmin Kölgəsinə Sığınan Gənclik”** məqaləsində isə qurtuluşun milli-mənəvi dəyərlərə bağlı olduğunu bir daha təsdiqləyəcəksiniz. Qardaş Türkiyədən gənclərlə çalışan, təsis etdiyi **“Gənc”** jurnalının bugünkü məsləhətçisi kimi fəaliyyət göstərən Dr. Mehmet Lütfi Arslanla gəncliyin problemləri barədə danışdıq. Rol modellər yerinə üsveyi-həsənələrə ehtiyac olduğu qənaətinə gəldik. Eyni zamanda dekabr ayında Azərbay-

canda keçirilən “Azərbaycandan Dünyaya Doğan Günəş – Seyyid Yəhya Bakuvi” adlı simpoziumda məruzəçi olaraq iştirak edən Dr. Semih Ceyhandan aldığımız müsahibəni də sizinlə paylaşırıq.

Fevral ayı gəlişi ilə hər il sağalmaz Xocalı yaramızı bir daha sızladır. Ağrılı yerimiz olan Xocalını heç vaxt unutmadıq, unuda da bilmərik. Bir azərbaycanlı kimi buna haqqımız da yoxdur. **“Xocalı Qətliamı”** başlıqlı məqalədə bir daha bu məsələni gündəmə gətirdik. **“Haqq dostlarından hikmətlər”** rubrikamızda möhtərəm Osman Nuri Topbaşın qələmindən çıxan Bəyazid Bistamidən həyat düsturlarını oxuyacaqsınız. Son zamanlar Qərbdə baş alıb gedən **“İslamafobiya”** bəlasına qarşı bir müsəlmanın hansı duruşu sərgiləyəcəyinə dair jurnal səhifələrimiz arasında xüsusi yer ayırdıq.

Sözü çox uzatmadan sizi **“İrfan”**la baş-başa qoyuruq. Bütün gənclərimizi **“Gənclər Günü”** münasibəti ilə təbrik edir, hər zaman gənc könüllü olmanızı diləyirik.

İRFAN
Fevral/2015/№:99
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Kompüter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV

Qapaq dizaynı
Nicat QƏRİBOV

Copyright 2015 © All Rights Reserved
Created and supported by “irfan”

Foto:
«İRFAN»

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 051 412-22-82

**Təklifləriniz üçün bu nömrəyə
müraciət edə bilərsiniz**

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

3

GƏNCLİYİ
NEMƏT
BİLƏNLƏR

NURLAN
MƏMMƏDZADƏ

12

DR MEHMET
LÜTFİ ARSLAN:

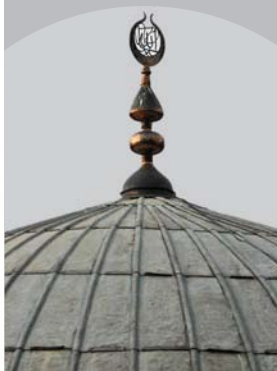
ROL MODELLƏR
YERİNƏ ÜSVEYİ-
HƏSƏNƏLƏRƏ
EHTİYAC VAR!

28

HAQQ
DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
BƏYAZİD
BİSTAMİ
-1-

OSMAN NURİ
TOPBAŞ

8

KAPİTALİZMİN
KÖLGƏSİNƏ
SİGINAN
GƏNCLİK

RUFƏT ŞİRİNOV

Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəlidir / Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəlidir. Nəsimi

6

Gəncliyin Qədrini Bilmək
İlham SOVQATOV

10

Gənc Ağaca Balta Vurmaq
Firdovsi HƏSƏNOV

14

Gəncliyimiz Gələcəyimizdir
Kamal SƏLİMOV

16

Şükür Etmək
Müşfiq XƏLİLLİ

18

Xocalı Qətləmi
Rövşən ƏHMƏDOV

20

Uşağın Cavabı
Eldar KƏRİMOV

22

Doç. Dr. Semih CEYHAN:
Şəriətsiz Təriqət Batildir

25

"İslamofobiya"Ya Qarşı Nə Etməli?
İrfandan

26

Bir Ayə
Fuad QULİYEV

27

Bir Hədis
Səfa MURADOV

36

Fatihe Surəsində Qorxu və Ümid Tarazlığı
Salih Zeki MERİÇ

38

Quran gündəliyi
Kamran MƏMMƏDOV

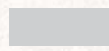
39

Xidmətdə 101 Addım

40

Bütlər Aləminin Vahiməsi
Mübariz ƏLİOĞLU

42

İslamda Təmizlik
Rüstəm HUDULOV

44

Araşanda Günorta Dəstəmazı
Adem ŞAHİN

46

Misvak
Saleh ŞİRİNOV

48

Məhbus
Əziz SULTANOV

50

Telefon Neməti
Aqil ƏLİYEV

52

Balaca Çinli və Diktator
Alpay AZƏR

54

Xəbər

Gəncliyi nemət bilənlər

Gənclik insan ömrünün ən qiymətli və münbit çağıdır. *Gənclər bir millətin gələcəyi, böyük və məsuliyyətli məfkurələrin davamçısı və daşıyıcılarıdır.* Buna görə də bütün dinlərdə və mədəniyyətlərdə gənclərə xüsusi diqqət ayrılmış, onların xidmətləri yüksək qiymətləndirilmişdir. Hər bir fikri cərəyanın vüsət tapması da adətən məhz həmin ideya ətrafında gənclərin səfərbərliyi nəticəsində mümkün olmuşdur. İnsana bir dəfə verilən həyat nemətinin ən münbit çağı olan gəncliyin qiymətini bilərək ondan məqsədyönlü istifadə etmək cəmiyyətin çiçəklənməsinə xidmət edir.

Lakin qəflətlə yaşanan bir həyat uşaqlıqda oyun, gənclikdə şəhvət, yetkinlikdə qəflət, ixtiyarlıqda isə əldən çıxanlara həsrət və min bir peşmanlıqdan ibarət olar.

Allah-Təala Qurani-Kərimdə müsəlmanlara bir neçə gəncdən bəhs edərək beləliklə gözlər önündə *imanlı* bir *gənc portreti çəkir*. Bunlara misal olaraq Hz. İbrahimi, onun atası və qövmü ilə tövhid mücadiləsini, Rəbbinə təslimiyyətini; özü kimi təslimiyyət abidəsinə çevrilən oğlu İsmayılı, onun bütün səmimiyyəti ilə Allaha boyun əyməsini; zindanı zinaya tərcih edən əxlaq nümunəsi Həzrət Yusifi; alicənablığı, iffəti, zalım hökmdar qarşısın-

Allah-Təala Qurani-Kərimdə müsəlmanlara bir neçə gəncdən bəhs edərək beləliklə gözlər önündə imanlı bir gənc portreti çəkir. Bunlara misal olaraq Hz. İbrahimi, onun atası və qövmü ilə tövhid mücadiləsini, Rəbbinə təslimiyyətini; özü kimi təslimiyyət abidəsinə çevrilən oğlu İsmayılı, onun bütün səmimiyyəti ilə Allaha boyun əyməsini; zindanı zinaya tərcih edən əxlaq nümunəsi Həzrət Yusifi; alicənablığı, iffəti, zalım hökmdar qarşısında haqqı hayqıran Həzrət Yəhyanı; onun kimi gənc yaşda nübüvvətlə şəərəflənmiş Həzrət İsanı göstərmək mümkündür.

da haqqı hayqıran Həzrət Yəhyanı; onun kimi gənc yaşda nübüvvətlə şəərəflənmiş Həzrət İsanı göstərmək mümkündür. Ululəzm peyğəmbərlərin dördüncüsü olan İsa (ə.s)-ın Allahın izni ilə beşikdə ikən dilə gələrək üstün vəsflərini dilə gətirməsi zamanı söylədiyi bu sözlər hər bir gənc üçün həyat düsturu olacaq əhəmiyyətdədir:

“Mən, həqiqətən, Allahın quluyam. O mənə kitab verdi, özümü də peyğəmbər etdi. O, harada oluramsa olum, mənə mübarək (həmişə hamıya xeyir verən, dini hökmləri öyrədən) etdi və mənə diri olduqca namaz qılıb zəkat verməyi tövsiyə buyurdu. O, həmçinin mənə anama qarşı olduqca itaətkar (nəvazişkar) etdi, (heç kəsə qarşı) zülmkar, asi (dikbaş) eləmədi!” (Məryəm, 30-32)

Gördüyümüz kimi gəncliyin bərəkəti Allaha itaət, dini hökmlərə bağlılıq, valideynə itaət, insanlara qarşı şəfqətli olmaq, zülm və təkəbbürdən uzaq durmağa bağlıdır. Həmçinin Qurani-Kərimdə təriflə yad edilən Əshabi-Kəhf də bir qrup imanlı

gənc olaraq hər bir müsəlmana örnək olmalıdır.

Baxdığımız zaman Həzrət Peyğəmbərin də ətrafında gənclərin xüsusi yer tutduğunu görürük. Bu mübarək din gənclərin könül iqlimində inkişaf etdi desək yanlışdır. Çünki səhabələrin əksəriyyətinin yaş həddi müsəlman olduqları zaman iyirmidən az idi. Onlar gənc yaşda dinləri uğrunda bir çox məşəqqətlərə qatlandılar. Onların eşqlə, sevgi və fədakarlıqla ifa etdikləri xidmətlər sayəsində neçə-neçə ölkələr hidayətlə nurlandı və İslam əxlaqı ilə səadətə qovuşdu. İnsanlar İslamla şəərəfləndi. Quran ifadəsi ilə desək, atəş çuxuru halına gəlmiş bütöv bir cəmiyyət də tarixdə misli görülməmiş ictimai asayiş yaşandı. Belə ki, həmin zaman dilimi Əsri-Səadət adlandırıldı.

Əsri-Səadətin aparıcı qüvvəsi olan gənclərdən Həzrət Əli (r.a) İslamı qəbul etdiyi zaman hələ 10 yaşı vardı. Peyğəmbərimizin azad etdiyi köləsi Zeyd bin Harisə (r.a) iman etdiyi zaman 15 yaşında idi. O, taifilərin Peyğəmbərimizə atdığı daşlara qarşı bədənini qalxan edərək onu qorumağa çalışdığı gün igid bir gənçdi. Görəsən, bu gün 15 yaşlı bir gənc hansı sevdaların ardınca qaçır?! Həzrət Ömərin oğlu Abdullah (r.a) İslamla şəərəfləndiyi zaman hələ 10 yaşı vardı. 13 yaşında ikən Uhud döyüşündə iştirak etmək istəsə də, hələ çox gənc olduğu üçün Allah Rəsulu (s.ə.s) buna izin verməmişdi. Daha sonra böyük alimlər səfinin önünə keçərək ən çox hədis rəvayət edən ikinci səhabə olma şərəfinə nail olmuşdur. Təəssüflə söyləyək ki, zəmanəmizin bu yaşdakı gəncləri sosial şəbəkələrdə yatıb-durmaqdan, şəbəkə oyunlarına aludəçilikdən dünyada baş verənləri götür-qoy etməkdən acizdirlər.

Cəfər bin Əbu Talib (r.a) Mütədə şəhid edildiyi vaxt sadəcə otuz üç yaşında idi. Bunu nəzərə alaraq deyə bilərik ki, Həbəşistana hicrət etdiyi zaman və

*İstər Qurana, istər, hədisi-şəriflərə, o cümlədən tarixə baxdığımız zaman gəncliyin şərəfinin bu dörd əsas prinsipə bağlı olduğunu görürük: **iman, elm, əməl və xidmət**. Xoşbəxt gələcək naminə gəncliyimizi məhz bu istiqamətdə dəyərləndirməli və yetişməkdə olan gənc nəsiləri bu xüsusa diqqət edərək yetişdirmək məcburiyyətindəyik.*

yə sözə başladığı hadisə məşhurdur. Çünki Allahın insana bəxş etdiyi gənclik çağında bu kimi mühüm xidmətlərin həyata keçirilməsi üçün ən böyük sərmayədir. İnsanın gənclikdə daha çox enerjisi olur. Məhz bu yaşda məsuliyyətini dərk edərsə, işinə ürəkdən bağlanaraq müsbət nəticələr ala bilər. Vəzifəsini yerinə yetirərkən də möhtac olduğu güc-qüvvət, cəsarət, şücaət və dəqiqliyi daha çox gənclik illərində tapa bilər.

İstər Qurana, istər, hədisi-şəriflərə, o cümlədən tarixə baxdığımız zaman gəncliyin şəərəfinin bu dörd əsas prinsipə bağlı olduğunu görürük: **iman, elm, əməl və xidmət**. Xoşbəxt gələcək naminə gəncliyimizi məhz bu istiqamətdə dəyərləndirməli və yetişməkdə olan gənc nəsiləri bu xüsusa diqqət edərək yetişdirmək məcburiyyətindəyik. Unutmamaq lazımdır ki, gənclik Allahın biz insanlara bəxş etdiyi və ömrümüz boyu yalnız bir dəfə yaşaya bildiyimiz müstəsna nemətlərdəndir. Həzrət Peyğəmbərin hədisi-şərifində buyurduğu kimi əldən salan qocalıq gəlib çatmadan və gənclik saralıb-solmadan xeyir işlərə tələsməli, yaşadığımız hər anı dünya və axirət baxımından qiymətləndirməliyik. Gəncliyimizi hədəf etməyə ki, gələcəyimiz hədəf olmasın!..

fevral 2015 5

Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) İslamın yayılması və öyrənilməsində gənclərə böyük vəzifələr vermişdi. Səhabelərini hələ kiçik yaşlarından yetişdirməyə çalışır, zaman-zaman onlara gələcək həyatlarına işıq tutan öyüd-nəsihətlər edərdi. Məsələn, Abdullah ibn Abbası tərkinə alaraq *“Sənə bir sıra mühüm şeylər öyrədəcəyəm”*, - de-

GƏNCLİYİN QƏDRİNİ BİLMƏK

Ömür çox sürətlə ötüb keçir. Onu saxlamaq mümkün deyil. İnsan doğulandan sonra ona bəxş edilən bu həyat nemətini yaşamaq məcburiyyətindədir. Körpəlikdən uşaqlığa, uşaqlıqdan gəncliyə, gənclikdən də qocalığa qədər bütün bu mərhələlərdən keçməlidir. Əlbəttə ki, Allah bu mərhələləri yaşamaq üçün ömür verərsə. İnsan yaşamaq məcburiyyətindədir. Körpəlikdən və uşaqlıqdan biz məsul deyilik. Qocalıqdan da müəyyən mənada məsuliyyət qalxır. Ancaq gənclik illərini yaşayırsansa, deməli, məsuliyyət buradan başlayır. Hətta, demək olar ki, gənclik bərabərdir məsuliyyət. Çünki gəncliyində gördüyün işlərinə görə məsuliyyət daşıyırsan.

Bu bir həqiqətdir ki, insanların əksəriyyəti gəncliyin qədrini bilmir. Gənclik həyatı bir əyləncə kimi görülür. Gənc-sənsə, deməli, əylənməlisən, yeyib-içib keş eləməlisən. Heç bir dərdin olmasın gərək. “Cavanlıqda keş çəkməyən adam, deməli, bu həyatı yaşamayıb” kimi ifadələr cavanlığın, gəncliyin fəlsəfəsini dərk etməyənlər üçün başadüşüləndir. Ancaq şüurlu bir gənclikdən bəhs etmək üçün gərək biz əyləncədən bəhs etməyək (Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, əyləncə məfhumunu da

insan ömrünün ən gözəl çağı olan gəncliyin qədrini bilmək zəruridir.

Bir insan gənclik dövründə həyatını qurur və bu da onun gələcəyinə təsir edir. Gəncliyin qədrini bilməyənlər qocalığında peşman olurlar. Qocalıqda peşman olmamaq üçün də gənclik illərində düzgün həyat tərzini seçmək lazımdır.

doğruşəkildə fəhm etmək gərəkdir). Şüurlu, məsuliyyətli, vətəninə, millətinə layiqli bir gənclik istəyiriksə, bu xüsusiyyətlərə mane olan mənfi xüsusiyyətlərdən uzaq tutmalıyıq gəncliyimizi.

Bunu da inkar etməyə ki, gəncliyin formalaşması, əlbəttə ki, körpəlikdən, uşaqlıqdan başlayır. Bunu da diqqətə almaq lazımdır ki, xəmir necə yoğrularsa, çörəyi də o cür alınar. Düzgün tərbiyə almamış, düzgün təhsil görməmiş bir gənclikdən heç vaxt tərbiyə, təhsil, ədəb-ərkan gözləmək olmaz. Gəncliyin qədrini bilmək lazımdır deyirik, ancaq hər hansısa gənclik həyat anlayışından, özünüdərk kimi ülvəi duyğulardan uzaqdırsa, bu cür gənclik heç bir zaman nə həyatın qədrini bilər, nə də gəncliyin. Gənclik həyat deməkdir. Elə bir həyat ki, imkanlar geniş, güc-qüvvət yerində, arzular, hisslər tükənməz. Məhz bunun üçün də bu cür imkanlardan, güc-qüvvətdən, arzulardan, hisslərdən ülvəi, ali məqsədlər üçün istifadə etmək lazımdır.

Bunu da nəzərə almaq lazımdır ki, gəncliyin formalaşmasına digər amillər də təsir edir. Heç bir zaman günahı gəncliyin üzərinə də atmaq olmaz. Gənclik elə bir dövrüdür ki, ona təsir edən amillərin nəticəsində ya mənfi, ya da müsbət istiqamətdə təşəkkül edər. Bu gün insanların pis yollara gənclik dövrlərdə düşdüyünün şahidi oluruq. Bu bir həqiqətdir ki, narkotik aludəçiliyinə, içki düşkünlüyünə, pis vərdislərə gənclik illərində başlanır. İnsan gənc olanda içki içməyə, siqaret çəkməyə və başqa mənfi əməllərə başlayır. Bu da gəncliyin qədrini bilməməkdən irəli gəlir. Gəncliyin qədrini bilməyənlər ömürlərinin ən gözəl çağında- gənclik dövründə həyatlarını məhv edirlər. Əlbəttə, bunu bütün gənc nəslə şamil etmək olmaz. Ancaq bunu da bilmək lazımdır ki, mənfi xüsusiyyətlərə sahib olan bir gənclik digər gəncliyə də təsir edir. Onları da bu cür mənfi yolla-

ra düşməyə sövq edir. Bunun üçün də düzgün tədbirlər, düzgün istiqamətlər seçilməlidir. Gənclərimizə həyat anlayışının dərk edilməsi üçün düzgün idealar seçilməlidir.

Bir insan bu dünyaya nə üçün gəldiyini dərk etdiyi zaman artıq bu, onun gəncliyinə müsbət təsir edir. Onu həyatın dərkinə aparır. Həyatı ən gözəl dərk etdirən amil dinimiz İslamdır. İslam dinində yaşamağın, həyatın fəlsəfəsi tam şəkildə göstərilmişdir. Çünki İslam dinində ədəb-əxlaq ən ali zirvədə aşılır. Gəncliyin qədrini bilməyin yeganə çarəsi İslam dininin öyrətmək istədiyi əxlaq anlayışına düzgün bir şəkildə yiyələnmək lazımdır.

Beləliklə, insan ömrünün ən gözəl çağı olan gəncliyin qədrini bilmək zəruridir. Bir insan gənclik dövründə həyatını qurur və bu da onun gələcəyinə təsir edir. Gəncliyin qədrini bilməyənlər qocalığında peşman olurlar. Qocalıqda peşman olmamaq üçün də gənclik illərində düzgün həyat tərzi seçmək lazımdır. Gənclik illərində etdiyin hər bir mənfi hərəkət bütün ömrünün bəda getməsi deməkdir. Gənclik illərində buraxdığın hər bir səhv qocalığında peşmanlığın deməkdir. Cavanlığın dadını əyləncələrlə, eyş-işrətlə çıxarmaq, bu gəncliyin qədrini bilmək deyil. Əksinə özünə, ömrünə, həyatına, gəncliyinə, cavanlığına zülm etmək deməkdir. Ömrünün qızıl dövrüdür gənclik illəri.

Bunu da unutmayaq ki, həmişə düzgün həyat tərzinin seçilməsi insanın əlində olmur. Ətraf mühitin də gəncliyə təsir etdiyini qəbul etmək lazımdır. Ancaq yenə də düzgün həyat tərzi üçün insan əlindən gələni etməlidir. Əgər Allah bizə gənclik dövrünü yaşamağı nəsis edibsə, deməli, bunun qədrini bilmək lazımdır. Allah bizi gəncliyin qədrini bilənlərdən əyləsin. Ömrümüzün baharı olan gənclik dövrünü də bərəkətli etsin.

KAPİTALİZMİN KÖLGƏSİNƏ SIĞINAN GƏNCLİK

Bəşər övladının ən aktiv və faydalı dövrü gənclik çağıdır. Buna əsasən də bütün quruluş və cəmiyyətlər gənc nəs-lə əhəmiyyət vermiş və onları özlərinə cəlb etmək üçün xüsusi qayğı göstərmişdir. Tə-əssüf hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, gü-nümüzdə gənclərin əksəriyyəti öz dəyərli və əvəzolunmaz vaxtlarını küçələrdə, inter-net-kafelrdə, oyun zallarında və s. yerlərdə hədəf edirlər. Kitabxanalar, araşdırma mərkəzlərində vəziyyət qaneedici deyil. İstehlak əsası üzərində qurulmuş kapitalizm, gənc nəslə öz tələsinə salmaq üçün hər cür ava-danlıq və vasitələrdən ustalıqla istifadə edir. Məqsəd milli ruhdan təcrid edilmiş gənc nəslə öz çıxarları uğrunda istifadə etmək, daha çox bazar əldə etməkdir. Bəs gəncləri kapitali-zimə caynağından qurtarmaq və onları milli-mənəvi dəyərlər əsasında yetişdirmək üçün nə etmək lazımdır? Dahi Peyğəmbərimiz ca-hiliyyə dövründəki kapitalizmin əsarətindəki gəncləri necə özünə cəlb etmiş və onları isla-mi, irfani ruhda yetişdirmişdir?

Əvvəla, bir daha ifadə edək ki, bizim milli-mənəvi mədəniyyətimizin əsasını İslam dini təşkil edir. Odur ki, İslamın tövsiyələri bi-zim üçün əsas təşkil edir. Həzrət Peyğəmbər

(s.ə.s) gənclərə özəl maraq göstərdiyi və on-ları islami ruhda yetişdirmək üçün xüsusi diqqət göstərdiyi hər kəsə məlumdur. Gənc-ləri nəfsin köləliyindən azad edərək Uca Al-laha kölə etmək üçün onlara yol göstərmiş və cəmiyyətin firavanlığı üçün onlara xüsusi vəzifələr vermişdir. Gənclərə daim tövsi-yələr verərək onların bu dövrlərini öz leh-lərinə istifadə etmələrini istəmişdir. Bu məz-munda bir hədisdə belə buyurulmuşdur: "Beş şey gəlmədən beş şeyin qədrini bil: *Ölüm gəlmədən həyatın, xəstəliyə düşər olmadan sağlığın, məşğuliyyət gəlib çatmadan boş vax-tın, qocalıq gəlmədən cavanlığın və yoxsulluq gəlmədən zənginliyin.*" Əminliklə ifadə edə bilərik bu tövsiyələrə qulaq asan hər bir şəxs dünya və axirətdə xoşbəxt olacaqdır.

O (s.ə.s), gənc yaşında edilən ibadətlərin, yaşlılıq çağında edilən ibadətlərdən daha sa-vablı olduğunu ifadə edərək onları ibadətə sövq etmişdir. Məscidlərdə elm və ibadətə məşğul olaraq vaxtlarını səmərəli keçirmək üçün onlara xüsusi müjdələr vermişdir. Bir hədisdə yeddi qrup insanın qiyamət günü heç bir kölgənin olmadığı bir gündə Allah-Təala onları Öz kölgəsində kölgələndirər. Bun-lardan birinin məhz qəlbi məscidlərə bağlı

gənclər olduğunu bildirməsi gəncləri məscidlərə cəlb edən amildir. O, hər fürsətdə yaradılış məqsədinin dünyəvi zövqlər deyil, dünyadan axirət üçün istifadə etmək olduğunu söyləmişdir.

O, gəncləri tövbə etməyə çağıraraq, günah və xətələrindən dərs alaraq bir daha bu yanlışlara düşməməyi öyrətmişdir. Günah işləməyi özünə düstur tutan gənc nəsil gələcək üçün təhlükə və etimadsızlıq deməkdir. Hədisdə bu xüsusa belə diqqət çəkilir. “*Ədalət gözəldir, ancaq idarəçilərdə daha gözəldir. Ürəyiaçıqlıq gözəldir, ancaq varlılarda daha gözəldir. Haram olduğu şübhəli olan şeylərdən qaçmaq gözəldir - ancaq alimlərdə daha gözəldir. Səbir gözəldir, ancaq kasıblarda daha gözəldir. Tövbə gözəldir, ancaq gənclərdə daha gözəldir. Həya gözəldir, ancaq qadınlarda daha gözəldir*”.

Həzrət Peyğəmbər ataların övladları üçün qoyduğu ən gözəl mirasın gözəl əxlaq olduğunu ifadə edərək, ataları övladlarına biganə qal-mamağa dəvət edir. Dünyanın keşməkeşindən vaz keçərək övladları üçün vaxt ayırmağı və onları ədəb, əxlaq üzrə yetişdirməyi tövsiyə edir. Çünki ədəb əxlaqı ilə yetişmiş hər bir gənc cəmiyyət üçün etimad və parlaq gələcək deməkdir.

Zəngin olmağın dəbə düşdüyü günümüzdə gənclər üçün ən ümdə nümunələrdən biri də, dünyəvi zənginliyi axirət zənginliyi üçün fəda edən Musab ibn Ümeyrdir. O göstərdiyi nümunəvi şəxsiyyəti ilə hər bir gənc üçün örnekdir. Gənclərin əfəndisi Musab zənginlik və dəbdəbəli həyat yaşayarkən, dünya zövqlərinin vəhşi cazibəsindən özünü qurtararaq əbədi axirət zənginliyi əldə etdi. Həzrət Peyğəmbəri və axirəti seçdiyi üçün ailə fərdləri tərəfindən bütün imtiyazlardan məhrum buraxılan Musab şəhidlik mərtəbəsinə yüksəldi. O, dünya zənginliyinin xoşbəxtlik üçün kifayət etmədiyini əyani şəkildə gördü və göstərdi. O, sanki bu günümüzə belə hayqırır: “Ey gənclər! Mən də sizin kimi gənc idim və hər şeyim vardı. Mal-mülk, şöhrət, hörmət və s. Ancaq bunlar bir insanın qurtuluşu və hüuru üçün kifayət deyil. Ey gənclər! Mən hüuru və qurtuluşu İslamda tapdım. Mən mal-mülkə deyil, Allaha kölə olmaqla xoşbəxtliyi əldə etdim. Mən ibadətlərlə

*Zəngin olmağın dəbə düşdüyü
günümüzdə gənclər üçün ən ümdə
nümunələrdən biri də, dünyəvi
zənginliyi axirət zənginliyi üçün
fəda edən Musab ibn Ümeyrdir.
O göstərdiyi nümunəvi şəxsiyyəti
ilə hər bir gənc üçün örnekdir.
Gənclərin əfəndisi Musab zənginlik
və dəbdəbəli həyat yaşayarkən,
dünya zövqlərinin vəhşi
cazibəsindən özünü qurtararaq
əbədi axirət zənginliyi
əldə etdi.*

ruhumu zənginlik əsarətindən qurtardım. Gəlin, siz də əslinizə dönüş edərək, kapitalizimin çirkin tələlərindən özünüzü qurtarın. Allaha və Peyğəmbərinə üz turaraq ruhunuza azad edin. İnanın, sonunda mənim kimi xoşbəxt olarsınız. Baxın, mən vəfat etdiyimdə heç kəfənim də yox idi. Amma mən yenə də xoşbəxtəm. Deməli, xoşbəxt olmaq üçün maddi zənginlik deyil, mənəvi zənginlik lazımdır.”

Hər bir gənc Həzrət Peyğəmbərin və Ümeyrin bahabıçılmaz tövsiyələrinə qulaq asarsa global kapitalizimin köləliyindən qurtulub, Allaha qul olar.

Xülasə, gənclik Allah yolunda istifadə edildiyi zaman daha dəyərlidir. Hər bir Azərbaycan gənci Allah yoluna dönüş edərək milli-mənəvi əslinə sahib çıxmalıdır ki, gələcəyimiz sağlam təməllər üzərində qurulsun. Milli ruhda yetişən hər bir gənc vətənin firavanlığı üçün çalışar və vaxtını maariflənmə yolunda sərf edir. Hər bir gənc bilməlidir ki, internet, serial və TV mədəniyyəti ilə yetişən gənclik öz gələcəyi üçün heç bir şey əldə edə bilməz. Odur ki, Uca Allahın “Oxu” əmrinə və Peyğəmbərin (s.ə.s) “Beşikdən məzara qədər elm öyrənin” tövsiyəsinə görə əməl etmək nəcat səbəbimizdir.

Kapitalizmdən qurtulub əslə sahib çıxan, milli-mənəvi ruhda yetişən gənclər olmaq təmənnası ilə...

GƏNC AĞACA

BALTA VURMAQ

Lap qədim zamanlardan hər bir xalq özünün xoşbəxt gələcəyə olan ümidlərini, ilk növbədə gənc nəsil ilə bağlayır. Gənc nəslin yetişdirilməsi hər bir ölkə üçün ən başlıca məsələdir. Həmçinin, dünyanın istənilən ölkəsində gənclər sosial-iqtisadi inkişafın aparıcı qüvvələrindən biri, cəmiyyətin islahatları hərəkətə gətirən zümresi və yaşlı nəslin davamçısı hesab olunur. Gənclər cəmiyyətin ən dinamik zümresi olmaqla onun ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyatında fəal iştirak edir, ölkədə baş verən bütün proseslərin mərkəzində dayanırlar. Nəsillər dəyişir, ölkələr inkişaf edir.

Gənc nəslin yetişdirilməsi hər bir ölkə üçün ən başlıca məsələdir. Çünki gələcəkdə ölkənin inkişafı, müqəddəratı indiki gənclərdən asılı olacaqdır. Nəsillər dəyişir, dövlətlər inkişaf edir. Ancaq ənənələr, milli dəyərlər yaşayır və ölkənin hərtərəfli, uğurlu inkişafı üçün gəncliyin inkişafına təkan vermək şərtdir.

Gəncliyin Problemləri

Zəmanə gəncliyinin təməl problemləri demək, bir növ ictimai problemlərin hamısı

deməkdir. Hər cür ictimai problemin həlli üçün əvvəlcə təməl nöqtədən başlanılır. O da, gənclərin vəziyyətini, problemlərini təsbit etmək və həll yolları göstərməkdən keçir. Cəmiyyətin varlığında sağlam bir inkişaf yalnız gəncliyin problemləri həll olduğu zamanı reallaşa bilər. Bu səbəblə, bir cəmiyyətin gələcəyini yox etməyin ən qısa və təsirli yolu, gəncliyi degenerasiya etməkdir.

Sosiologiyada belə bir qayda var. İctimai bir hadisənin səbəbi yenə başqa bir ictimai hadisədir. Zəmanə gəncliyinin problemlərinin səbəbi içində yaşadığı cəmiyyətdir. Əziz Peyğəmbərimiz də uşaqlarımıza qarşı vəzifələrimizi belə vurğulayır: *“Uşaqlarınıza gözəl davranıb yaxşılıq edin, onlara hədiyyələr verin, onları ən gözəl şəkildə tərbiyə edin.”* (İbn Məcə, «Ədəb», 2/368)

Gənclik, xüsusilə cəmiyyətdə və ya müasir dünyada özünə dünyagörüşü etibarilə, uşaqlıq ilə yetkinliyi bir-birinə bağlayan körpüdür. Gənc üçün uşaqlıq dövrü geridə qalmışdır, lakin gənc hələ yetkin cəmiyyətdə müəyyən bir nöqtəyə çatmış

deyil. Buna görə gənclik çağı qeyri-müəyyənlik və arayışlar mərhələsidir. Bu çağ həyat üçün bir istiqamət və hədəfin axtarıldığı, peşə və ailəvi rolların üstlənməsi üçün lazımı fərdi xüsusiyyətlərin qazanıldığı, fərdin daha müstəqil və problemli bir kimsə olaraq hərəkət etməyə başladığı bir hazırlanma dövrüdür. Gəncin kim olduğunu, nəyə inanıb dəyər verdiyini, həyatdan nə əldə etmək istədiyini qiymətləndirməsi mövzusunda da bir şəxsiyyət qazanma problemi vardır. Gənclər mücərrəd düşünməklə qabiliyyətlərindən istifadə edərək, ana-ata və yaxın ətrafın davranışlarını yenidən qiymətləndirməyə başlayırlar. Gənclik dövründə şəxsiyyət inkişafının ən diqqətə çarpan görünüşləri, fikri, zehni, hissi sahələrdə və gəncin fizioloji və ictimai münasibətlərində ortaya çıxmaqdadır. Gənclərə bu keçid dövründə xəyalların, ehtirasların, idealizmin və dəyərlər sisteminin təsiri də söz mövzudur. Gənc azadlıq və azad davranma axtarışı içindədir. Cəmiyyətə özünü isbat etmək dərdindədir.

Hər bir gənc üçün bir digər problem sahəsi, peşə və yoldaş seçimidir. Həddindən artıq xəyallar, rifaha düşkünlük xəstəliyi, şəxsiyyət böhranı və özünü tanııma, idealsızlıq və laqeyd, egoizm, əxlaqi və mənəvi dəyərlərin azalması, narkotiklər, fanatizm və pis vərdişlərin qazanılması, zərərli nəşrlər, ailənin pozulması və etibarsızlıq, işsizlik və gələcək qayğısı, başqaları ilə əlaqə qura bilməmə kimi vəziyyətlər, gəncliyin təməl problemləri olaraq görülməkdədir.

Gənclərə təsir edən faktorlar

Cəmiyyətimizdə ailə, uşağa ilk məlumatların verildiyi yerdir. Ailənin sağlam olması, onun doğru fikirlər üzərində qurulması lazımdır. Sağlam ailədən sağlam nəsillər, sağlam nəsillərdən sağlam millətlər, sağlam millətlərdən sağlam dövlətlər meydana gəlir. Avropada gəncliyin ən böyük problemi ailənin zəif olmasıdır. Ailədə böyüklər uşaqlara

sevgi göstərməlidir ki, sonra uşaqlar da onlara hörmət göstərsin. Sevgisiz yetişən uşaq problemli olar. Uşaqların gənclik çağındakı həddindən artıq hərəkətli olması, üsyanları, özbaşına fərd olmağa çalışarkən ətraflarına verdikləri zərərləri minimuma endirməyin və problemləri həll etməyin yolu, ailədə sevgi və güvən mühitini təmin etməkdən keçir. Belə bir mühit də kiçik yaşdan etibarən ailə fərdləri arasında qurulan ünsiyyətə və uşaqlara verilən təhsilə bağlı olaraq inkişaf edər. Uşaqlarını doğru və sağlam bir inanca sahib olaraq gözəl bir əxlaqla yetişdirə bilmək üçün ailələrin ilk gündən onlarla doğru əlaqə qurmaları lazımdır.

Spirtili içki və narkotikdən istifadə

Son zamanlarda cəmiyyətimizdə gedərək güclənmə meyli göstərən gənclər arasında şiddət faktı, spirt və narkotik maddə istifadəsindəki sürətli artım, ana-ataya və ya müəllimə qarşı gəlmə, hörmətsizlik, saxtakarlıq, cinsi davranış pozuculuqları, intihar və bənzəri daha çox problemlər tərbiyəçiləri ciddi narahat edir.

21-ci əsrdə gənclərin yaşadıkları problemlər yalnız inkişaf etmiş ölkələrə məxsus bir vəziyyət olmayıb, müxtəlif mədəniyyətlərdə və zamanlarda az-çox bənzərlərinə rast gəlinən, demək olar ki, universal bir faktdır. Bununla birlikdə bu problemlərin gərək dərinliyi, istərsə məşhurluğu, son əsrdə çox irəli ölçülərə çatmış görünməkdədir. Gənclərin yaşadıkları bezgınləyin təməlinə, sürətlə dəyişən və inkişaf edən cəmiyyət şərtləri içərisində bir-birinə zidd rol gözləmələri və çoxlu arzuların qarşısında qalmaları ilə ictimai strukturların onlara zorla qəbul etdirdiyi sanksiyaların varlığından söz edilməkdədir. Əlbəttə ki, gənclərin sağlam inkişafı üçün bütün bu faktorlar göz önündə tutularaq addım atılmalıdır.

Qeyd: Mövzuda problemlə əlaqəli mənbələrə istinad olunub.

Dr. Mehmet Lütfi ARSLAN:
ROL MODELLƏR YERİNƏ
ÜSVEYİ-HƏSƏNƏLƏRƏ EHTİYAC VAR!

İrfan: *Mehmet Lütfi bəy, öncə özünüz haqqında qısa məlumat verin zəhmət olmasa.*

Dr. Mehmet Lütfi Arslan: 1972-ci ildə dünyaya gəlmişəm. İqtisadiyyat və menecerlik təhsili almışam. 1997-ci ildə "Altınoluk" jurnalının yazı işləri bölümündə çalışdım. "Altınoluk English", "Altınoluk Portal" və "Söz Ola" jurnalının baş redaktoru kimi fəaliyyət göstərmişəm. 2000-2002-ci illərdə ABŞ-ın Corctaun Universitetində iletişim sahəsində magistraturanı bitirdim. 2006-cı ildə yeni bir jurnal - "Gənc" jurnalını çıxardıq. Beş il "Gənc"-in baş redaktoru kimi fəaliyyət göstərdim. Jurnal vəsiləsi ilə bir çox ölkədaxili və xarici gənclik fəaliyyətlərində iştirak etdim. 2011-ci ildə Mərmərə Universiteti Sosial Bilimlər İnstitutunda İqtisadiyyat Tarixi

sahəsində doktorluq ünvanı aldım. Həmin il İstanbul Mədəniyyət Universitetində iş fəaliyyətinə başladım. "Gənc" jurnalı ilə əlaqəmiz məsləhətçi kimliyimlə davam edir. Beynəlxalq Gənc Dərnəyində də Gənc Könnüllülərlə bir sıra layihələrdə iştirak edirəm. "Dərd Çağrısı", "Hakim ilə Gənc", "Yaşanmış Hekayələr", "Gənc Peyğəmbər" və "Gənc Dostları", "Dünya Bizi Gözləyir", "365 Örnək Davranış" (Mehmet Köprülü təxəllüsü ilə) və "365 Səhabə Ölçüsü" (Mehmet Köprülü təxəllüsü ilə) adlı kitabların müəllifiyəm.

- Mehmet bəy, qeyd etdiyiniz kimi gənclərlə çalışırsınız. Bu gün gəncliyin vəziyyətini necə xülasə edərdiniz?

- Gənclərin halından söz açıldıqda hər kəs bədbin fikirlər söyləyir. "Gənc" deyərək yola

çıxan bizlərin belə bir haqqı yoxdur. Əslində belə bir niyyətimiz də yoxdur, çünki biz hər kəsin gözünün qorxdığı yerdə böyük bir qazancın olduğuna inanırıq. Sokratdan bəri hər kəs gənclərdən şikayət edir, biz isə əksinə, ümidin orada olduğuna inanırıq. Modern mədəniyyətin istilası altındadırlar, oxumurlar, böyükləri eşitmirlər kimi ifadələrə sadəcə təbəssüm edirik. Bu dünyada başdan-sona kim məsumdur axı? O ki qaldı gəncləri bir kənardan dəyərləndirənlərə, onlar heç vaxt gəncləri anlaya bilməyənlərdir. Gəncləri yalnız onlarla birlikdə addımlayanlar anlayar. Qanı damarlarında dəli kimi axan dəliqanlılarla dil tapmağın yeganə yolu davamlı hərəkət halında olmaqdır. Bu da müstəhək layihələr, işlər və fəaliyyətlərlə mümkündür. Əks təqdirdə əksəriyyətin dediyi kimi bədbinliyə qapılmanız doğru deyil.

- *Kapitalist zehniyyətin hakim olduğu, mədəniyyət adına könüllərin və beyinlərin istismar edildiyi modern dünyamızda sizcə Müsəlman Gənc necə olmalıdır?*

- Müsəlman gənc rədd edərək başlayan gənctir. Mən buna "Lə iləhə illəllah" əxlaqı deyirəm. Yaxud istiaza tərbiyəsi... "Allah var" demək üçün əvvəlcə saxta ilahları, yaxud da Rəhman və Rəhim olan Allahla bir işə başlamaq üçün əvvəlcə qovulmuş şeytanı rədd edirik. Eynilə bunun kimi, bizi, könüllərimizi və zehnimizi əhatə edən sapıq həyatı rədd edərək başlamalıyıq. Söylədiyiniz kimi bu həyat bizi bayağı istehlakçılara çevirməkdə mahir kapitalist zehniyyətinə malikdir. Bunu rədd etmədən bizi əbədi gəncliyə çatdıracaq sirrə vaqif olmaq mümkün deyil. Bizə geydirmək istədikləri dəli köynəklərini rədd edərək işə başlasaq nəyi geyinəcəyimizi də ortaya qoya bilərik. Bu, məsələnin bir tərəfi.

Digər tərəfdən müsəlman gənc Hz. Şüeybin qızlarının Hz. Musanı tərif etmək üçün işlətdikləri iki vəsfə sahib olmalıdır. Bu vəsflər "qavi" və "əmin" sifətləridir. Qavi; işini mükəmməl görən, əmin isə; dürüst və güvənilən deməkdir. Bunun digər ifadəsi Quran təbiri ilə desək, muhsin olmaqdır. Muhsin həm dinini Allahı görürmüş kimi dürüstlük və dəqiqliklə yaşayan, həm də işi-

ni, yaxud peşəsini ən gözəl şəkildə icra edən insandır.

- *Örnək almaq mövzusunda gənclər nələrə diqqət etməlidirlər?*

Pərəstiş edilən, yaxud rol modelləri deyil, üsveyi-həsənələri, yəni ən gözəl örnəkləri seçməlidirlər. Bu, eyni zamanda örnək alacaqları insanlarla obiri dünyada da əl-ələ tutub olmaq istədikləri yerə gedib-getməyəcəklərini də götür-qoy etmələri mənasına gəlir. Bizim gözüümüzü qamaşdıran, önümüzü aydınladan sadəcə bu dünya ilə məhdud olmamalı, obiri dünyada da rəhbərimiz olmalıdır. Belə insanların tapmaq üçün onların dərдинə düşmək şərtidir. İçimizdə doğulmayan insan yanımızda gözüümüzdə dəyməz.

- *Yadıңызdadırsa, bir zamanlar "Söz Ola" jurnalında gənc qələmlər arasında hansı səhabəni örnək götürdükleri ilə bağlı məqalə müsabiqəsi keçirmişdiniz. Sonrakı sayınızın qapağı isə "Gənclərdən Ulduzlarını Soruşduq" idi. Bəs sizin Ulduzunuz kimdir?*

- Mənim ulduzum Misir fatehi Amr bin Asın oğlu Abdullahdır. Abdullahın hər şeylə maraqlanmasına və analiz etmə qabiliyyətinə məftunam. O, dünyada ikən Allah Rəsulunun verdiyi müjdələrə nail olmaq qayğısı ilə yaşayan insan idi. Bir də Həzrət Peyğəmbərin ağzından çıxan hər sözü qeyd etməsi çox diqqətimi çəkmişdi. Hətta bununla bağlı Rəsulullahə şikayət etdikdə O, Abdullahdan nə yazdığını soruşmuşdu. "Ya Rəsulallah, ağzınızdan çıxanı yazıram" cavabına Hz. Peyğəmbər: "Yaz, Allaha and olsun ki, bu ağzdan yalnız doğru sözlər çıxar",- buyurmuşdu. Daha sonra Abdullah qələmə aldığı hədis məcmuəsinə "Səhifeyi-Sadiqə" adını vermişdir.

- *Dəyərli vaxtınızı bizə ayırdığınız üçün təşəkkür edirik.*

- Mənə belə bir fürsəti verdiyinizə görə təşəkkür edir, can Azərbaycanımızın ulduz nəşriyyatlarından biri kimi gördüyüm "İrfan" jurnalımıza və sizin kimi qiymətli mühərrirlərinə xeyirli xidmət ömrü arzulayıram.

1 Şeytandan Allaha sığınma

GƏNCLİYİMİZ GƏLƏCƏYİMİZDİR

Gəncliyimiz gələcəyimizin təminatıdır. Gəncliyimizi necə, harada, hansı şəkildə keçirməyimiz gələcəyimizə böyük ölçüdə təsir edir. Xüsusilə, elm və texnologiyanın sürətlə inkişaf etdiyi əsrimizdə ciddi rəqabət sahəsi formalaşmış ki, fərd olaraq burada özümüzü sübut etmək üçün, biz gənclərə daha çox məsuliyyət, daha böyük və ciddi vəzifələr düşür. Bir millətin, bir dövlətin mövcud olmasında, inkişafında sağlam düşüncəli, bilikli, milli mənəvi əxlaqi dəyərlərə sa-

hib gəncliyinin rolu çox böyükdür. Ona görə də, gənclərin düzgün yetişdirilməsi, düzgün istiqamətləndirilməsi və gələcəyə hazırlanması hər bir dövlətin ən vacib məsələlərindən biridir. Bir filosofun da dediyi kimi:

“Gəncliyin ruhunu şumlanmayan bir tarla kimi öz halına buraxsanız, orda zərərli qanqal otları, tikanlar yetişər”

Gənclik elə bir nemətdir ki, bəzən gənclər bu zənginliyin dəyərini bilmirlər. Tez-tez yaşlı adamlardan bu ifadəni eşidi-

rik, “kaş gənc olaydım”, “gənc olsaydım bir çox naliyyətlərə imza atardım”... Fikrimi daha dolğun izah etmək üçün illər öncə oxuduğum lakin müəllifinin kim olduğunu xatırlamadığım kiçik hekayəni sizinlə bölüşmək istəyirəm.

Günlərin bir günündə gənc bir oğlan səadətini axtarmağa çıxır. Az gedir, çox gedir, gəlib bir təpəyə çatır. O, təpədən baxıb aşağıda uca imarətli, küçə və meydanları adamlarla qaynaşan bir şəhər görür. Qədim, gurbir şəhər. Cavanın ürəyi çırpınır. O, aşağı enib şəhərə yaxınlaşır. Darvazaçı, gənc olduğunu görüb, onu şəhərə buraxır. O, həyəcanla izdihamlı küçələrdən keçir. Ətrafda çağlayan gözəlliyə, cah-cəlalə heyranlıqla baxır. Nəhayət, o meydanların birində dayanıb gəncliyinə belə deyir: — Bura bax, görürəm ki, bu şəhərdə səadəti əldə etmək o qədər də asan deyil. Bunun üçün mübarizə dolu illər lazımdır. Sən səadətsiz heçnəsən, sən-siz də səadətin bir faydası yoxdur. Buna görə, gəl belə eləyək. Mən gedim səadət üçün mübarizəyə başlayım, sən məni burada gözlə. Heç yana getmə ha! Cavan oğlan bunu deyib izdihama qarışır. Neçə illərdən sonra o, səadəti ilə Gəncliyinin dalınca gəlir. «Aha, odur həmin meydan. Hardasan, Gəncliyim?» — qışqırır. Amma artıq Gəncliyi yox idi. Illər alıb aparmışdı.

Bu hekayədən çıxaraçağımız ibrətlər çoxdur. Beləki dünyanın ən zəngin insanı olsanız belə gəncliyinizi geri ala bilməzsiniz. Xüsusilə bir müsəlman buna hamıdan çox diqqət etməlidir. Daima öz-özünə bu sualı verməlidir görəsən Allahın rızasına uyğun keçirirəmmi gəncliyimi?!

Hər kəsə məlum olduğu kimi 2 fevral ölkəmizdə «Gənclər Günü» kimi qeyd olunur. Bu gün 1996-cı ildə mərhum prezident Heydər Əliyevin sərəncamı ilə təsdiq olunub. Gənclər günü MDB məkanında və Şərqi Avropa ölkələri arasında ilk dəfə olaraq Azərbaycanda qeyd olunub.

*“Gəncliyin ruhunu şumlanmayan
bir tarla kimi öz halına buraxsanız,
orda zərərli qanqal otları, tikanlar
yetişər”*

*Gənclik elə bir nemətdir ki, bəzən
gənclər bu zənginliyin dəyərini
bilmirlər. Tez-tez yaşlı adamlar-
dan bu ifadəni eşidirik, “kaş gənc
olaydım”, “gənc olsaydım bir çox
naliyyətlərə imza atardım”...*

1996-cı ildən başlayaraq Azərbaycanda Gənclər günü qeyd olunandan sonra digər MDB ölkələrində və Şərqi Avropa dövlətlərində də bu gün qeyd olunmağa başladı. Dünyada yalnız 1998-ci il avqustun 8-dən 12-dək Lissabonda keçirilən Konfransda BMT-nin qərarı ilə avqustun 12-si gənclər günü elan edilmişdir.

Ölkə əhalisinin 28,9 faizini təşkil edən gənclər dövlətin qayğısını daim hiss edir. Son illər “Gənclər siyasəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmiş, 2005-ci və 2011-ci illərdə “Azərbaycan gəncliyi Dövlət Proqramı”ları təsdiq edilmiş, Gənclərin ümumrespublika forumları keçirilmiş, 2007-ci il Gənclər ili elan edilmişdir. Gənclər siyasətinin həyata keçirilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait ildən ilə artır. Azərbaycan Respublikasının “Gənclər siyasəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə” 5 may 2007-ci il tarixli Qanununa əsasən Azərbaycanda gənclər 14–29 yaşlarında hesab edilir.

Biz də öz növbəmizdə «İrfan» jurnalı olaraq bütün gənclərimizi «Gənclər Günü» münasibəti ilə təbrik edirik. Bütün gənclərə gəncliklərinin dəyərini lazımınca anlamağı və faydalı keçirməyi arzu edirik.

Şükür etmək

Uca Allah bəndələrinə öz nemətlərindən heç bir xəsislik etmədən bol-bol vermişdir. Bununla yanaşı qullarını müsibətlərlə imtahan elədiyi kimi, nemətlərlə də imtahan edir. Bu barədə Qurani-Kərimdə buyurulur:

“Düzüb-dözməyəcəyinizi, şükür edəcəyinizi, yaxud nankor olacağınızı yoxlamaq məqsədilə Biz sizi xeyir və şərlə, sağlamlıq, var-dövlət, cah-cəlal və xəstəlik, yoxsulluq və ehtiyacla sınağa çəkərik. Və siz, (qiyamət günü əməllərinizin əvəzini almaq üçün) ancaq Bizim hüzurumuza qaytarılacaqsınız!” (əl-Ənbiya 21/35)

Allah bütün nemətləri heç kimə əsirgəmədən verəndir. Bolluğun fitnəsi darlığın fitnəsindən daha böyükdür. Bolluq fitnəsinə düşər olanların səbir və şükür etmələri şərtidir. Fəqirlik və zənginlik də imtahan növlərindəndir.

Başqa bir ayədə Uca Allah belə buyurur: **“Əgər siz şükür etsəniz və iman gətirənsiz, sizə əzab vermək Allahın nəyinə lazımdır? Allah şükürə qiymət verən və hər şeyi biləndir!”** (ən-Nisa 4/147)

Uca Allah, yaradılış qayəsinin şükür etmək olduğunu isə belə bildirir. **“Allah sizi analarınızın bətnlərindən heç bir şey bilmədiyiniz, (dərək etmədiyiniz) halda çıxartdı. Sonra sizə qulaq, göz və qəlb verdi ki, (Allahın əmrlərini eşidib, qüdrətini və əzəmətini görüb, vəhdaniyyətini duyub,) bəlkə şükür edəsiniz.”** (ən-Nəhl 16/78).

“Əgər (Allahın nemətlərinə) şükür etsəniz, sizin bu şükürünüz Ona xoş gələr.” (əz-Zümər 39/7) Allah gecəni və gündüzü düşünmə və şükür etmək üçün yaratmışdır.

Allah-Təala dostu İbrahimi (ə.s) nemətlərinə şükür etməsi səbəbi ilə öymüşdür. **“Həqiqətən İbrahim Allaha müti, batildən haqqa tapınan bir imam (rəhbər) idi. O heç vaxt müşriklərdən olmamışdı. O Allahın nemətlərinə şükür edənlərdən idi.”** (ən-Nəhl 16/120-121)

Süleyman əleyhissəlam da, sükr edən qullardan olması üçün Rəbbinə dua etmişdir: **“Ey Rəbbim, Mənə, mənim özümə və ata-anama ehsan buyurduğun nemətə şükür etmək, Sənin razı qalacağın yaxşı iş görmək üçün ilham, (qüvvət) ver! Və məni Öz mərhəmətinlə saleh bəndələrinin sırasına daxil et!”** (ən-Nəml 19)

Uca Allah, Rəsulu Muhəmmədə (s.ə.s) şükür etməsini belə əmr edir: **“Xeyr, yalnız Allaha ibadət et və (Onun nemətlərinə) şükür edənlərdən ol!”** (əz-Zümər, 39/66)

Loğmana (a.s.) da şükür etməsini belə əmr edir: **“Həqiqətən, Loğmana : “Allaha şükür et!”- deyə hikmət verdik.”** (Loğman 31/12)

Rəbbimizin insana əmr etdiyi ilk nəsihət, Allaha şükür, ana-atasına təşəkkür etməsidir. **“(Biz insana buyurduq): “Mənə və ata-anana şükür et. Axır dönüş Mənədir!”** (Loğman 31/14)

Allahın düşməni İblis; şükür etməyin dəyərini və qiymətini bilincə Uca Allaha xitabən belə dedi: **“Sonra onların qarşılarından və arxalarından, sağlarından və sollarından gələcəyəm və Sən onların əksəriyyətini şükür edən görməyəcəksən!”** (əl-Əraf 7/17)

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) insanlar arasında Rəbbinə ən çox şükür edəndir. Doyunca yemək yeməmiş, ac qaldıqda qarnına daş bağlamışdı. Keçmiş və gələcək günahları bağışlandığı halda ayaqları şişənə qədər gecə namaz qılar və belə buyurardı : **“Şükür edən bir qul olmayımmı?”**

Qulları arasında Allahın nemətlərinə

“Allah sizi analarınızın bətnlərindən heç bir şey bilmədiyiniz, (dərək etmədiyiniz) halda çıxartdı. Sonra sizə qulaq, göz və qəlb verdi ki, (Allahın əmrilərini eşidib, qüdrətini və əzəmətini görüb, vəhdaniyyətini duyub,) bəlkə şükür edəsiniz.”
(ən-Nəhl 16/78).

şükür edənlər olduqca azdır. Allah-Təala belə buyurur: **“Bəndələrimdən (nemətlərimə) şükür edəni azdır!”** (əs-Səbə 34/13)

“Həsən (r.a) belə deyir : “Allah dilədinə nemət verir. Əgər o nemət səbəbiylə şükür etməzsə onu əzaba çevirir.”

Əbu Kulabə (r.a) belə deyir: “Şükür etsəniz heç bir dünyalıq sizə zərər verməz.” Uca Allah nemətlərinə qarşı şükür etməyən qullarını pisləmişdir. Ayədə buyrulur: **“İnsan öz Rəbbinə qarşı çox nankordur.”** (əl-Adiyat, 100/6)

Allaha şükür etməyin bir neçə növü vardır. Məsələn, dil ilə şükür, göz ilə şükür qulaq ilə şükür etmək kimi. Bu səbəblə gözü şükür, gözlə Allahın haram etdiyinə baxmamaqdır. Dilin şükürü, dil ilə haqqı və doğrunu danışmaq və bundan başqasını danışmamaqdır. Qulaqların şükürü onunla qeybət, iftira və haram olan şeyləri dinləməməkdir.

Uca Allah buyurur:

“Əgər (Mənə) şükür etsəniz, sizə olan nemətimi artıracağam. Yox əgər nankorluq etsəniz, unutmayın ki, Mənim əzabım, həqiqətən şiddətlidir!” (İbrahim 14/7)

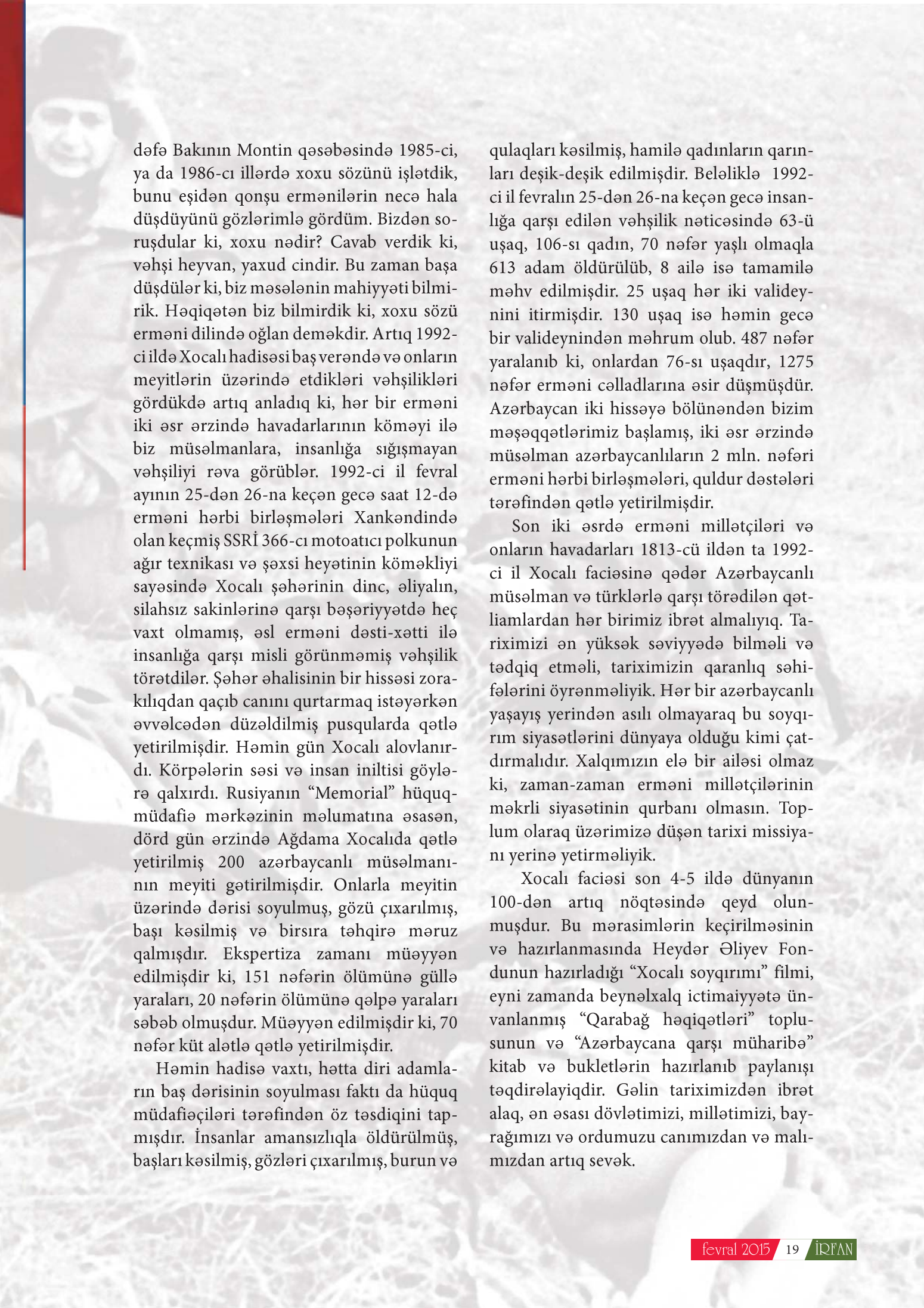

XOCALI QƏTLİAMİ

**İki əsrdə Azərbaycan türklərinə qarşı etnik
təmizləmənin əyani sübutu**

Əsrlər boyu soyqırım siyasəti total ideoloji təcavüzlə, türk və azərbaycanlılara (müsəlmanlara) qarşı, milli-mənəvi dəyərlərə və vətənpərvərlik ruhu yüksək olan oğullarına qarşı terrorla müşayiət olunmuşdur. Bildiyimiz kimi son iki əsrdə Cənubi Qafqazda Azərbaycan türk müsəlmanlarına qarşı məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilən soyqırımı siyasəti nəticəsində xalqımız, ağır məhrumiyyətlərə və məşəqqətlərə məruz qalmışdır. Belə ki, XIX əsrin əvvəllərində Çar Rusiyası (Azərbaycanın bölüşdürülməsinə dair 1813-cü il Gülistan və 1828-ci il Türkmənçay müqavilələrindən sonra) qədim Azərbaycan ərazisində müsəlman və türklərin yaşadığı ərazilərdə bufer zona yaratmaq məqsədi ilə “Erməni dövləti” qurmaq planını həyata keçirməyə başlamışdır. Bu məqsədlə İran və Türkiyədən Azərbaycan ərazilərinə 300000-dən artıq milləti köçürülmüşdür. Bu insanlar İrəvan, Naxçıvan, Dağlıq Qarabağ, Zəngəzur, Mehri, Qafan, Ordubad, Gəncə və digər ərazilərdə yerləşdirilmişdir. Çar Rusiyasının hərbi-siyasi dairələrinə söykə-

nərək ermənilər indiki “Ermənistan” dövlətinin qurulması üçün də siyasi partiyalar, partiyaların ideyasını həyata keçirmək üçün hərbi birləşmələr yaratmağa başladılar. 1880-1890-cı illərdə yaradılan “Armenikan” “Hınçaq” və “Daşnaqsütyun” partiyaları “Böyük Ermənistan” şüarını irəli sürüb, bu planın reallaşması üçün Anadolu və Azərbaycan türklərinə qarşı nifrət və düşmənçilik təbliğatına başladılar. Xatırlayıram ki uşaqlıq illərimdə Ağdamda yaşlı nənələr danışardılar ki, ermənilər 1905-ci ildə müsəlman qadınlarının belinə qaynar samovar bağlamış, körpə uşaqları süngüdən keçirmişdilər. Dağlıq Qarabağ ərazilərində həmin dövrü xarakterizə edən çoxlu bina və qala divarları var idi. Hiss olunurdu ki, həmin dağıdılmış kəndlərdə Azərbaycan türkləri yaşayırmış. Yaşayış məntəqələrindən heç bir əsər-əlamət qalmamışdır. Yaşadığım bir hadisəni də paylaşmaq istəyirəm. Bildiyimiz kimi, analar ağlayan körpələrinin səsini kəsmək üçün bəzən xoxu gəlib səni yeyər deyirlər. Biz isə kiçik yaşlarımızda elə bilirdik ki, xoxu cin və ya hansısa vəhşi heyvandır. Biz bir

dəfə Bakının Montin qəsəbəsində 1985-ci, ya da 1986-cı illərdə xoxu sözünü işlətdik, bunu eşidən qonşu ermənilərin necə hala düşdüyünü gözlərimlə gördüm. Bizdən soruşdular ki, xoxu nədir? Cavab verdik ki, vəhşi heyvan, yaxud cindir. Bu zaman başa düşdülər ki, biz məsələnin mahiyyəti bilmirik. Həqiqətən biz bilmirdik ki, xoxu sözü erməni dilində oğlan deməkdir. Artıq 1992-ci ildə Xocalı hadisəsi baş verəndə və onların meyitlərin üzərində etdikləri vəhşilikləri gördükdə artıq anladıq ki, hər bir erməni iki əsr ərzində havadarlarının köməyi ilə biz müsəlmanlara, insanlığa sığışmayan vəhşiliyi rəva görüblər. 1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə saat 12-də erməni hərbi birləşmələri Xankəndində olan keçmiş SSRİ 366-cı motoatıcı polkunun ağır texnikası və şəxsi heyətinin köməkliyi sayəsində Xocalı şəhərinin dinc, əliyalın, silahsız sakinlərinə qarşı bəşəriyyətdə heç vaxt olmamış, əsl erməni dəsti-xətti ilə insanlığa qarşı misli görünməmiş vəhşilik törətdilər. Şəhər əhalisinin bir hissəsi zorakılıqdan qaçıb canını qurtarmaq istəyərkən əvvəlcədən düzəldilmiş pusqularda qətlə yetirilmişdir. Həmin gün Xocalı alovlandı. Körpələrin səsi və insan iniltisi göylərə qalxırdı. Rusiyanın “Memorial” hüquq-müdafiə mərkəzinin məlumatına əsasən, dörd gün ərzində Ağdama Xocalıda qətlə yetirilmiş 200 azərbaycanlı müsəlmanın meyiti gətirilmişdir. Onlarla meyitin üzərində dərisi soyulmuş, gözü çıxarılmış, başı kəsilmiş və birsıra təhqirə məruz qalmışdır. Ekspertiza zamanı müəyyən edilmişdir ki, 151 nəfərin ölümünə güllə yaraları, 20 nəfərin ölümünə qəlpə yaraları səbəb olmuşdur. Müəyyən edilmişdir ki, 70 nəfər küt alətlə qətlə yetirilmişdir.

Həmin hadisə vaxtı, hətta diri adamların baş dərisinin soyulması faktı da hüquq müdafiəçiləri tərəfindən öz təsdiqini tapmışdır. İnsanlar amansızlıqla öldürülmüş, başları kəsilmiş, gözləri çıxarılmış, burun və

qulaqları kəsilmiş, hamilə qadınların qarınları deşik-deşik edilmişdir. Beləliklə 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə insanlığa qarşı edilən vəhşilik nəticəsində 63-ü uşaq, 106-sı qadın, 70 nəfər yaşlı olmaqla 613 adam öldürülüb, 8 ailə isə tamamilə məhv edilmişdir. 25 uşaq hər iki valideynini itirmişdir. 130 uşaq isə həmin gecə bir valideynindən məhrum olub. 487 nəfər yaralanıb ki, onlardan 76-sı uşaqdır, 1275 nəfər erməni cəlladlarına əsir düşmüşdür. Azərbaycan iki hissəyə bölünəndən bizim məşəqqətlərimiz başlamış, iki əsr ərzində müsəlman azərbaycanlıların 2 mln. nəfəri erməni hərbi birləşmələri, quldur dəstələri tərəfindən qətlə yetirilmişdir.

Son iki əsrdə erməni millətçiləri və onların havadarları 1813-cü ildən tə 1992-ci il Xocalı faciəsinə qədər Azərbaycanlı müsəlman və türklərlə qarşı törədilən qətləmlərdən hər birimiz ibrət almalıyıq. Tariximizi ən yüksək səviyyədə bilməli və tədqiq etməli, tariximizin qaranlıq səhifələrini öyrənməliyik. Hər bir azərbaycanlı yaşayış yerindən asılı olmayaraq bu soyqırım siyasətlərini dünyaya olduğu kimi çatdırmalıdır. Xalqımızın elə bir ailəsi olmaz ki, zaman-zaman erməni millətçilərinin məkrli siyasətinin qurbanı olmasın. Toplum olaraq üzərimizə düşən tarixi missiyanı yerinə yetirməliyik.

Xocalı faciəsi son 4-5 ildə dünyanın 100-dən artıq nöqtəsində qeyd olunmuşdur. Bu mərasimlərin keçirilməsinin və hazırlanmasında Heydər Əliyev Fondunun hazırladığı “Xocalı soyqırımı” filmi, eyni zamanda beynəlxalq ictimaiyyətə ünvanlanmış “Qarabağ həqiqətləri” toplusunun və “Azərbaycana qarşı müharibə” kitab və bukletlərin hazırlanıb paylanması təqdirəlayiqdir. Gəlin tariximizdən ibrət alaq, ən əsası dövlətimizi, millətimizi, bayrağımızı və ordumuzu canımızdan və malımızdan artıq sevak.

UŞAĞIN CAVABI

Yağışlı bir gün idi. Vacib bir işlə bağlı İstanbulun Fatih səmtində Süleymaniyə cəməsinin ətrafında bir ünvana getməli idim. Orda mənə deyilən bir adamla görüşüb ondan bəzi məsləhətlər alacaqdım. Hər zaman izdiham və səsküylü olan İstanbul həyatını dayanmadan yağan yağış daha da çətinləşdirmişdi. Daşdığım çantaların ağırlığından əlimdəki çetiri başımın üzərində çətinliklə saxlayırdım. Müvazinətimi itirdikcə gah sağ tərəfim, gah da sol tərəfin yavaş-yavaş islanırdı. Ayaqlarımın hələ avtobus dayanacağına qədər gəldiyim yolda islandığını hiss etmişdim. Geri qayıdıb yenidən paltarlarımı dəyişəcək nə vaxtım var idi, nə də həvəsim. Dayanacaqda beş-altı dəqiqə dayandıqdan sonra gözlədiyim avtobus gəldi. Avtobusa minib pencəyimin yan cibindəki üzərinə gedəcəyim ünvana yazılmış kağız parçasını çıxartdım. Ünvanı çətinliklə

oxuyub sürücüyə həmin ünvanda mənə xəbər etməyini xahiş etdim. O da mənim buralarda əcnəbi olduğumu hiss edib razılıq ifadəsi olaraq başını yellədi. Bir neçə dayanacaqdan sonra ağsaqqal sürücü gedəcəyim ünvana çatdığımızı söyləyib qarşıdakı əzəmətli məscidi göstərərək dəqiq ünvanı tərif etdi.

Axtardığım ünvana gəlib çatdığım zaman görüşəcəyim adamın nömrəsinə zəng edib dediyi vaxtda görüşəcəyimiz yerdə olduğumu bildirmək istədim. Ama bütün cəhdlərimə baxmayaraq telefonuma cavab vermədi. Bir neçə dəqiqədən sonra həmin adamdan "bu gün çox önəmli bir toplantım var, sizə heç cür vaxt ayı-

ra bilməyəcəyəm” deyə bir mesaj gəldi. Hərçənd ki, biz bu görüşün vaxtını iki gün qabaqcadan dəqiqləşdirmişdik. Düzünə qalsa xeyli sayda əxlaqi mövzularda çalışmaları olan bir adamın belə hərəkət etməsi məni təəccübləndirmişdi. Ancaq insanlıq halı deyib öz-özümə də təskinlik verərək bundan sonra nə edəcəyimi düşünməyə başladım.

Yağış get-gedə güclənirdi. Küçədə hər kəs bir tərəfə qaçır, maşın təkərlərinin altından çıxan pəlçıqlı sular səkidə gəzənlərin üst-başını tanınmaz hala salırdı. Soyuq yavaş-yavaş iliklərimə işləməyə başlamışdı. Saata baxdım, günorta namazının vaxtının girməsinə hələ yarım saat var idi. Bu zaman içərisində məscidin yaxınlığındakı yeməxanaların birində günorta yeməyini yeyə biləcəyimi düşünüb kiçik bir yeməxanaya yaxınlaşdım. Ətrafdan böyük görünsə də insanların ümumi oturub yemək yediyi zalda cəmi yeddi-səkkiz stol var idi. Nahar yeməyinin vaxtı olduğu üçün o stollardan da əksəriyyəti dolu idi. Dolu masaların arasından çətinliklə keçib üzü küçəyə baxan pəncərənin qarşısındakı iki nəfərlik masada oturdum. Yerimə təzə oturmuşdum ki, gənc bir oğlan yaxınlaşıb nə sifariş verəcəyimi soruşdu. Mən də tez olsun deyə bir ədəd iki lavaşlı dürüm dönəri və ayran istədiyimi bildirdim. Mən verdiyim yemək sifarişlərini gözlədiyim zaman qucağında beş-altı dənə yarım litrlik plastik su şüşəsi olan beş-altı yaşlarında bir qız uşağı yeməxanaya daxil oldu. Bundan sonra həmin uşaq bir-bir masalara yaxınlaşıb yemək yeyən insanların qarşısına bir şüşə su qoymağa başladı. Elə o zaman düşündüm ki, yəqin bu uşaq da fırıldaqçı dilənçilər kimi suyu bəhanə edərək insanlardan pul qoparmaq istəyir. Uşaq bütün stolları gəzdikdən sonra nəhayət mənim oturduğum masaya yaxınlaşdı və bir şüşə suyu da mənim masamın üzərinə qoyub, sağ əlinin kiçik barmaqları ilə üç göstərdi. İlk baxışda uşağın lal oldu-

ğunu düşündüm. Amma daha sonra qeyri-ihtiyari olaraq dilinin altında zəif səslə “sələsun” otuz quruş (10 qəpik) dediyini eşitdim. Ona yaxınlaşıb adını soruşdum. Adım Məryəmdir dedi. Haralısan dedim. Suriyalıyam dedi. Yaşı kiçik olsa da gözəl və fəsih ərəb-dilində danışdı. Burda nə edirsən dedim. Yaşamaq üçün su satıb ailəmə köməklik edirəm dedi. Anan-atan hardadır dedim. Atam Suriyada rəhmətə gedib, anam isə deyib pəncərədən mənə yolun kənarında oturub su satan ortayaşlı bir xanımı göstərdi. Ofisant sifariş verdiyim yeməkləri çoxdan gətirsə də hər şey yadımdan çıxmışdı. Elə bil başıma qaynar su tökmüşdülər. Dünya başıma fırlanırdı. Uşaq da suyun pulundan çox mənimlə oynamaq istəyirdi elə bil. Masanın üzərinə qoyduğum telefonu götürüb içərisində oyun olub-olmadığını soruşdu. Telefonunda heç oyun olmamasına ən çox o zaman üzöldüm. Amma telefonda oyun olmasa da mənim fərqli formalarda bir neçə şəkili çəkdi. Onun dilində danışdığım üçün mənimlə daha səmimi münasibət qura bilmişdi. Artıq yavaş-yavaş anası narahat olmasın deyə getmək istəyirdi. Suyun qiymətinə əvvəlcədən otuz quruş desə də mən əlli quruş verdim. Amma uşaq əlavə iyirmi quruşu özümə qaytardı. Çox təkid etsəm də əlavə quruşları qəbul etmədi. Və ən sonda “əmi mən dediyim qiymətdən artıq pulu götürə bilmərəm çünki o mənim haqqım deyil və mən dilənçi deyiləm” deyib mənim masamdan qaçaraq uzaqlaşdı. Mən ona heç nə deyə bilmədim. Ona heç bir köməklik də edə bilmədim. Azyaşlı uşaq mənə həyatımın ən böyük dərslərini keçmişdi. İndi sadəcə bu soyuq qış günlərində həmin uşaq yaşda olan oğlumla isti evdə yatarkən, onun soyuq İstanbul küçələrində necə gecələdiyini təsəvvür belə edə bilmirəm... Allah bütün müsəlman qardaş və bacılarımızın yar və yardımçısı olsun...

Doç. Dr. Semih CEYHAN:

ŞƏRİƏTSİZ TƏRİQƏT BATILDIR

Doç. Dr. Semih Ceyhan kimdir?

-1993-cü ildə İstanbulun Fatih səmtində anadan olan Semih Ceyhan Mərmərə Universiteti İlahiyyat Fakültəsindən məzun olmuşdur. Mərmərə İlahiyyat Universitetində təsəvvüf sahəsində magistraturanı bitirdikdən sonra Bursa İlahiyyat Universitetində doktoranturaya qəbul olmuş və buradan doktor ünvanı almışdır. Türkiyə Diyanət Vəqfi İslam Araşdırmalar Mərkəzində araşdırmaçı kimi fəaliyyət göstərmişdir. Hal-hazırda Mərmərə Universiteti İlahiyyat Fakültəsində təsəvvüf sahəsi üzrə müəllim olaraq çalışır.

İrfan: *Təsəvvüf sahəsi mütəxəssisi olaraq İslam təsəvvüfünü necə xülasə edərdiniz?*

Doç. Dr. Semih Ceyhan: Bildiyiniz kimi din üç əsas üzərində sabitdir: İman-İslam-Ehsan. Təsəvvüf işin ehsan tərəfidir. İman və İslamın qayəsi olan ehsan sən Allahı görməsən də Onun hər an səni gördüyünü bilməndir. Ehsan şüuruna yüksəlmək isə bu düşüncənin tələb etdiyi davranışları layiqincə yerinə yetirməklə mümkündür. Bu davranışlar toplusu isə Hz. Peyğəmbər tərəfindən ortaya qoyulmuşdur. Deyə bilərik ki, təsəvvüf sünəyi-səniyyəni həyat təzi olaraq mənimsəmək, Muhammədi yolda addımlayaraq Hz. Peyğəmbərin bəşəriyyətə bildirdiklərinin həqiqətinə nail olmaq cəhdidir. Bu cəhd üçün məhəbbət və eşq la-

zımdır. Allah-Təala Rəsulunu sevməmizi əmr edir. Allahın bizi sevməsi yalnız Hz. Peyğəmbərin yoluna eşqlə bağlanmaqdan keçir. Təsəvvüf bu bağlılığın nizam-intizamı şəkli. Qeyd etmək lazımdır ki, təsəvvüf bəzilərinin dediyi kimi dindən və Muhammədin şəriətindən çıxaraq fərqli yollara düşmək deyil. Təsəvvüf dindən kənar görmək istəyənlər dünyəvi ehtirasların ardınca düşənlərdir. Şəriətsiz təriqət batildir. Həqiqəti bilmək yalnız şəriət və təriqətlə mümkündür.

- Xüsusilə son illərdə Avropa ölkələrində daha çox islami əsər olaraq Mövlana kimi mütəəvviflərin əsərlərinin oxunduğunu görürük. Sizcə bunun səbəbi nədir?

- Məsələnin həm mənfi, həm də müsbət tərəfləri var. Birincidən başlasaq,

zəmanəmizdə Hz. Mövlananın 25 min beytdən ibarət Məsnəvisi deyil, ondan seçilərək tərcümə edilən bəzi hissələr oxunur. Bu kitabların da lazımı səviyyədə oxunduğunu söyləmək imkansızdır. Bəzi insanlar “Mövlana xoşgörüsü” adı altında öz nəfsaniyyətlərini, dünyəvi istəklərini, boşboğazlıqlarını təsəvvüf, mistisizm, Mövlana pərdəsi altında gizlətməyə çalışırlar. Ya bunun fərqindədirlər, yaxud da deyillər. Bunun böyük vəbalı var. Bələlərinin Hz. Mövlananın bu beytini oxuması lazımdır:

*Mən bəndeyi-Quranəm əgər can darəm
Mən xaki rehi-Muhamməd muxtarəm
Əgər nəql kunəd cüz in kəs əz güftarəm
Bizarəm əz ü vəz an süxən bizarəm*

(Ruhum bədənimdə olduğu müddətcə Quranın sadıq quluyam. Mən seçilmiş Hz. Muhammədin yolunun tozuyam. Əgər mənim haqqımda bundan başqa bir söz söyləyən olarsa, o sözdən də, həmin sözü söyləyəndən də şikayətçiyəm)

Hz. Mövlananın eşq atəşi müasir insanı özünə cəzb edir. Müasir insan itirdiyi mənə və ruh gözəlliyini, eşqi, səmimiyyəti, əxlaqı, insanlığı, hikməti, həqiqəti Mövlanada tapdığı üçün ona yönəlir. Bu da məsələnin müsbət tərəfidir. Mövlana doğru anlamaq üçün İslamı doğru anlamaq lazımdır. Doğru anlamagın da yolu doğru yaşamaqdan keçir. Dini doğru yaşamaqsa əlbəttə ki, Peyğəmbərin həyatını diqqətlə tədqiq etməklə mümkündür.

- Bildiyimiz kimi təsəvvüf İslamın gülən üzüdür. Bir tərəfdə insanlara sevgi və şafqət var, digər tərəfdə isə İslamı bir sıra terror qruplaşmalarının əməlləri ilə eyniləşdirməyə çalışanlar var. Bu iki təzad arasında insanımız hadisələri necə dəyərləndirməlidir?

- Din eynilə medalyonun iki üzünü kimi iki tərəfidir: Camal və cəlal. Sizin “gülən üz” dediyiniz camal tərəfidir. Bu, əslində Allahın camal və cəlal sifətlərinin aləmdəki

İslamda müharibə və savaş əsla məsum insanları öldürmək mənasına gəlmir. Bunun adı yalnız və yalnız terrordur. İslama görə müharibənin də hüququ və əxlaqı var. Cihad işğal və məhv etmək üçün deyil, dini, nəfsi, vətəni, malı, namusu qorumaq və müdafiə üçündür. Bu hüquqdan və əxlaqdan xəbərsiz halda cihad edirəm deyə üsyan etmək nəfsi istəklərə boyun əyməkdən başqa bir şey deyil.

təcəllisi ilə əlaqədardır. Din bu təcəlliləri bəyan edər. Dolayısı ilə təsəvvüfün və Allah dostlarının həm camal, həm də cəlal tərəfləri var. Bu ikisi bir-birindən ayrı deyil.

Din və ya təsəvvüf insanların özbaşınalığını, pis əməllərini, terror aktlarını xoş görmür. “Qoy etsin, qoy keçsin” məntiqi İslamda yoxdur. Ancaq bu kimi insanların irşadı, doğru yolu tapması, əxlaqlanması üçün müəyyən tərbiyə metodları qoyulmuşdur. Təriqətlər bu üsullarla fəaliyyət göstərir. Bəzən camalla, bəzən cəlalla tərbiyə edər. Ancaq cəlalları da camal üçündür. Eynilə ata-ananın övladına etdiyi pis hərəkətə görə hirslənməsi kimi. Bu hirslənmə ata-ananın övladına zərər vermə düşüncəsindən deyil, ona məhəbbətindən qaynaqlanır. Bir sözlə, cəlal da camal üçündür.

Uhud döyüşündən sonra yaşananları xatırlasaq, İslamda cihad iki cürdür: böyük və kiçik cihad. Böyük cihad insanın öz nəfsi ilə etdiyi cihaddır. Kiçik cihad isə bildiyimiz müharibə və döyüşdür. İslamda müharibə və savaş əsla məsum insanları öldürmək mənasına gəlmir. Bunun adı yalnız və yalnız terrordur. İslama

İslam dünyasının əsas problemi birlik, yəni tövhid məsələsidir. Tövhid şüurunu idrak etmək ilk növbədə fərddən başlayır. Məhz bundan sonra məsələ ictimailəşir. İnsan öz qapısının qarşısını təmizləyərsə, şəhər də təmiz olar. Hər bir müsəlman əvvəlcə öz nəfsindəki müasir dünyanın təlqin etdiyi bölünməni, çoxluğu vəhdətə çevirməli, daxili iztirabdan və eqoizmdən xilas olmalı, sonsuz gücə sığınmalı, Allahla yaşamalıdır.

görə müharibənin də hüququ və əxlaqı var. Cihad işğal və məhv etmək üçün deyil, dini, nəfsi, vətəni, malı, namusu qorumaq və müdafiə üçündür. Bu hüquqdan və əxlaqdan xəbərsiz halda cihad edirəm deyərək üsyan etmək nəfsi istəklərə boyun əyməkdən başqa bir şey deyil. Din isə nəfsin razı salındığı sahə deyil, pisliliklərdən, ədəbsizlikdən və dünya ehtirasından nəfsin təzkiyə edildiyi sahədir. Nəfsin təzkiyəsi isə İslam mədəniyyəti tarixində təsəvvüf yolu ilə həyata keçirilmişdir. Başqa cür desək, təsəvvüf böyük cihadın həyata keçirildiyi nizam-intizamdır. Bu da ədəb məsələsidir. Ədəbi əskik olanın dini də əskikdir. Böyük cihadı olmayanın kiçik cihadı yoxdur. İnsanlara rəhmət olaraq göndərilən peyğəmbərin ümmətiyik. Peyğəmbər elədirsə, ümmətinin də bu qayəni düstur bilərək hərəkət etməsi və ona görə davranması şərtidir. Hər şeyin əlacı Allah Rəsulundadır. Bu gün bir çox müsəlman toplumlar var ki, hər nə qədər haqlı da olsalar təqib etdikləri üsul Hz. Muhammədin (s.ə.s) üslubu ilə ziddiyyətlidir. Üsul və metod yanlış olduğuna görə də nəticəyə varmaq mümkün deyil. Böyük təsəvvüfçü Hüseyn ən-Nuri

həzrətləri belə deyir: “Vüsulsuzluğumuz üsulsuzluğumuzdandır”. Yanlış üslub yanlış nəticəyə gətirib çıxarır. Sadəcə yanlış nəticəyə səbəb olmur, məsələdən bixəbər olanların da İslam haqqında yanlış qənaət sahibi olmalarına zəmin yaradır. Bu da vəbaldır.

- Bəs İslamı terror dini kimi göstərmə çalışmaları qarşısında biz müsəlmanların üzərinə hansı vəzifələr düşür?

- Mən müasir dövrün “müəlləfeyi-qulub” dövrü olduğu qənaətindəyəm. Yəni qəlblərin İslama isindirilməsi dövrü. Mömin və müsəlman olmaq sadəcə söz-də qalmamalı, böyük fədakarlıqlar verilməlidir. Qəlblərin imana və dinə isindirilməsi isə ancaq məhəbbətlə mümkündür. Dini həqiqətləri insanlara sevdilərək, rəğbət oyadaraq anlatmaq, daha müsbət nəticələr alınacaq. Bu metod ədəbsizliklərə qapı açmağın da önünü alar.

İslam dünyasının əsas problemi birlik, yəni tövhid məsələsidir. Tövhid şüurunu idrak etmək ilk növbədə fərddən başlayır. Məhz bundan sonra məsələ ictimailəşir. İnsan öz qapısının qarşısını təmizləyərsə, şəhər də təmiz olar. Hər bir müsəlman əvvəlcə öz nəfsindəki müasir dünyanın təlqin etdiyi bölünməni, çoxluğu vəhdətə çevirməli, daxili iztirabdan və eqoizmdən xilas olmalı, sonsuz gücə sığınmalı, Allahla yaşamalıdır. Təsəvvüfün dediyi budur. Bu həyat tərzini təkbəşinə yaşanacaq deyil. Bir rəhbər, mürşidi-kamilə ehtiyac var. Tarix boyu mürşidlər insanın öz nəfsində tövhidi əldə etməsi üçün çalışmışlar. Hz. Mövlananın, Seyyid Yəhya Şirvaninin, Şamaxının Əvaxil kəndində türbəsi olan Xəlvətiyyə piri Ömər əl-Xlvəti həzrətlərinin, Lənkərandakı Zahid Gilaninin və bu kimi dufi öndərlərin bütün söyləri fərqləri və cəmiyyəti tövhidlə yoğurmaqdır.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

“İslamafobiya” ya QARŞI NƏ ETMƏLİ?

Bu gün İslamın dünya çapında rəğbət görməsindən narahat olanlar buna mane olmaq üçün “İslamafobiya” adı altında İslama və müsəlmanlara qarşı çirkin yollara əl ataraq nifrət və düşmənçilik rüzgarı əsdirirlər. Artıq bir sıra insanlar ya bilməyərəkdən, yaxud da qəsdən “İslam” sözünü zəmanəmizin ən böyük bəlalarından biri olan “terror”la birlikdə işlətməyə çalışırlar.

Halbuki terror qəlbəzsizlik üzərinə qurulmuşdur və bir terrorçuda ədəb, əxlaq, Allah sevgisi və qorxusu kimi ülvî hisslərin olması mümkün deyil. Terrorun göz yaşı yoxdur, mərhəmət və vicdanı yoxdur.

İslam isə, əksinə, şəfqət və mərhəmət üzərinə qurulmuşdur. Allah-Təala Qurani-Kərimdə ən çox “Rəhman” və “Rəhim” adlarını, yəni bütün varlıqları əhatə edən mərhəmətini təlqin edir. Həzrət Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləm- də “aləmlərə rəhmət” olaraq göndərilmişdir.

Tarixə baxdıqda terrorla ən çox mübarizə aparan insanın Həzrət Peyğəmbər -səllallahu əleyhi və səlləm- olduğunu görürük. Onun 23 illik peyğəmbərlik həyatı demək olar ki, tamamilən terrorla mücadilədən ibarətdir. İnsana qarşı terror, heyvanlara qarşı terror, bitkilərə qarşı terror... Allah Rəsulu -səllallahu əleyhi və səlləm- ömrünün sonuna qədər bunlarla mübarizə aparmışdır. İstər kafir olsun, istər mömin, daima hər kəsin haqqına riayəti əsas götürmüşdür. Nəticədə qan gölünə çevrilən səhraları əmin-amanlığa qovuşdurmuş və insanlıq tarixinin bir daha görə bilmədiyi misilsiz fəzilətlər mədəniyyətinin təməllərini atmışdır.

Bu gün ümməti-Muhamməd olaraq bizim borcumuz aləmlərə rəhmət olan Peyğəmbərimizin mükəmməl əxlaqını gücümüz nisbətində yaşayaraq əməlimizlə təmsil və təbliğ etməkdir. Bunu layiqli şəkildə edə bilərixsə, nə iftira və təhqirlərin bir hökmü qalar, nə də iftira atanlar bir daha bu kimi həqarətlərə şərait taparlar...

BİR AYƏ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Hud surəsi 11/112 ,

Haqqa vasil olmaq üçün istiqamətdən başqa yol olmadığı kimi ,hər məsələdə istiqamət qədər yüksək bir məqam və onun qədər də çətin heç bir əmr yoxdur. Hansı iş olarsa olsun, hədəf nə olarsa olsun ona nail olmanın ən qısa yolu doğruluqdur. Bu belə olmaqla yanaşı hər şeydən əvvəl, bir işdə doğrunun hansı xətt üzrə olduğunu təyin və təspit etmək də çox çətinidir. İstənilən hədəfə çatdıqdan sonra eyni şəkildə o doğruluq üzrə eyni qaydada heç bir əyri yola düşmədən davam edə bilmək daha da çətinidir. Eyni zamanda bu ayədə Rəsulullah "məni qocaltdı" dedirdəyə qədər çətin olan məqam "istiqamət" əmrinin özü ilə əlaqəli olmasından çox, ümməti ilə bağlı olan hissəsidir. Çünki "səninlə bərabər tövbə edənlər də" buyrulur. Yəni şirkdən tövbə edib imanda səninlə bərabər olan, müsəlman olan hər kəs də eyni sənin kimi doğru olsun. Ayənin davamında "azmayın", yəni Allahın təyin etdiyi sərhəddi aşaraq onun xaricinə çıxmayın, doğruluqdan ayrılıb ifrat və təfritə düşməyin, aşırılığa qaçmayın ey müsəlmanlar! Çünki O, bütün etdiklərinizi görür və onlardan xəbərdardır. Gözündən heç bir şey qaçmadığına görə onun qarşılığını cəza və ya mükafat olaraq verir.

Bu ayənin məsuliyyəti Peyğəmbər (s.ə.s) nəzdində o qədər böyük hiss olundu ki, İbn Abbas (r.a) belə demişdi: "Quranın tamamı diqqətə alındıqda, Həz. Peyğəmbərə bundan daha çətin və ağır gələn, başqa bir ayə nazil olmamışdır." Buna görə də Allahın Elçisi "Hud surəsi və bənzərləri məni qocaltdı" buyurmuşdu.

Həz. Peyğəmbərə vaxtından əvvəl yaşlandığını söyləyən səhabələr bu vəziyyəti yuxusunda soruşan Əbu Əli əş-Şəteri kimi, Hud və bənzəri surələrdəki hansı xüsusların Onu yaşlandırtdığını soruşma ehtiyacını hissetməmişdilər. Çünki onlar bu surələrin hamsında olan və insan üçün ağır və çətin olan şeylərin Hz. Peyğəmbəri (s.ə.s) yaşlandırtdığını anlamışdılar. Buna görə "doğru ol!" əmri ilə birlikdə bu surələrin ehtiva etdiyi halda görəyini yerinə gətirib-gətirməmə qorxusundan dolayı Rəsulullah ağır gələn xüsusların hamsı Onu yaşlandırmışdır. Çünki O yüksək bilgisi və məqamı ilə vəziyyətin ciddiyət və çətinliyini hər kəsdən daha çox hiss edirdi.

Bu ayeyi-cəhilə dinin ən təməl prinsiplərindəndir. Fərdi və sosial həyatı nizamlamaq üçün bundan daha əhatəli bir qanun maddəsi təsəvvür edilə bilməz. Çünki istiqamət bütün həyatı fəzilətlərin, mədəni prinsiplərin ən birincisidir. İstiqamət, doğruluq və ölçülü şəkildə hərəkət etməkdən ayrılmamaqdır, qulluq yolunda, ilahi dinin irşadi ilə irəli getməkdir. Qısacası istiqamət dini hökmlərə, inanclara, əxlaqi, insani vəzifələrə riayət edib Allah-Təalanın və məxluqatın haqlarına təcavüzdən uzaq durmaqdır.

BİR HƏDİS

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى
عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا}

Ənəs b. Malik (r.ə)-dan rəvayət olunduğuna görə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: “Allah Təala yemək yedikdən və su içdikdən sonra Ona şükr edən qulundan razı qalar.” (Müslim, Zikr, 24; Tirmizi, Ətimə, 18)

İnsan oğlu saymaqla tükənməyəcək qədər çox və o nisbətdə də böyük nemətlərə sahibdir. Bu nemətlərin dəyərini bilmək, bunları ona əvəzsiz verəni xatırlamaq bir qul olaraq insanın vəzifəsidir. Yaşaya bilmək üçün yediyi və içdiyi nemətlər, Allahın ona bəxş etdiyi saysız hesabsız lütlərdən sadəcə ikisidir. Bu nemətləri ona verən Allah-Təala, ondan olduqca asan və əziyyətsiz bir vəzifə gözləyir. Yediyi və içdiyi nemətlərə şükür və həmd vəzifəsi.

Qurani-Kərimdə Allah Təalanın həmdə layiq olduğunu və Ona həmd etməyin insanın vəzifələri arasında yer aldığına işarət edən bir çox ayələr var. Burada mövzumuzla əlaqəli olaraq bir ayəni qeyd edək. “**Həqiqətən, əgər sən (Məkkə müşriklərindən): “Göydən yağmur endirib quruduqdan sonra onunla yerə təzədən can verən kimdir?” – deyə soruşsan, onlar mütləq: “Allahdır!” – deyə cavab verəcəklər. De: “Həmd olsun Allaha!” Lakin onların əksəriyyəti dərindən düşünməz!**” (Ənkəbut 29/63)

Allaha həmd etmək qul üçün böyük bir şərəfdir. Çünki, mələklər yeyib içmədikləri halda Allah-Təalaya sadəcə kainatın Rəbbi olduğuna görə bir an belə durmadan gecə-gündüz həmd və səna edirlər. Allahın bu qədər saysız nemətlərindən faydalanan insan oğlunun Allaha daha çox həmdü-səna etməsi lazımdır. Allahın bəxş etdiyi saysız və sonsuz nemətlərinə qarşı davamlı olaraq şükür içində olmaq eyni zamanda o nemətlərin bir az daha artmasına və bərəkətlənməsinə səbəb olmaqdadır. Allah-Təala Qurani-Kərimdə «**Əgər (verdiyim nemətlərdən dolayı) şükür edərsinizsə, sizin üçün (o nemətləri) daha da artıraram, yox əgər nankorluq edərsinizsə, bilin ki, əzabım çox şiddətlidir**» (İbrahim 14/7) buyurmaqla bu həqiqətə işarət etmişdir.

İnsan dünyaya qədəm basdığı gündən ta dünyadan köçüncəyə qədər aldığı hər bir nəfəs də daxil olmaqla həyatını davam etdirə bilməsi üçün Allahın nemətlərindən istifadə etməyə məcburdur. Bu səbəblə də insanın istifadəsi üçün yaradılan bütün nemətlərə görə daim şükür və həmd içində bir həyat yaşaması və qədərbilməzlik edərək bir an belə Allaha şükürdən qafil qalmaması lazımdır. Şükürdən qafil qalmamanın ən ümdə yollarından biri davamlı olaraq qulun özü və ətrafı haqqında təfəkkür etməsidir. Çünki təfəkkür nemətləri xatırlamağa və nemətlərin dəyərini anlamağa insanı sövq edən ən önəmli vasitədir.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR BƏYAZİD BİSTAMİ

- 1 -

Bəyazid Bistami həzrətləri [777 - 848] buyurur:

“O kəs bəxtəvərdir ki, yalnız bir təlaş var (yəni daim bir olan Allahu zikr halındadır). Gözüinə sataşan, qulağı ilə eşitdiyi lüzumsuz şeylərlə qəlbini məşğul etməz. Kim mərifətullah sirrinə agah olarsa, özünü Allahdan uzaqlaşdıran hər şeydən üz çevirər”.¹

[Ayəyi-kərimədə buyurulur:

“O kəslər ki, lağlağıdan (lüzumsuz şeylərdən, qadağan olunmuş əməllərdən) üz döndərərlər” (əl-Muminun, 3).

Hədisi-şərifdə də belə buyurulmuşdur:

“İnsanın lüzumsuz şeyləri tərk etməsi onun yaxşı bir müsəlman olmasındandır”. (Tirmizi, Zöhd, 11; İbn Macə, Fitən, 12)

Qəlbi masivadan, yəni Allahdan uzaqlaşdıran hər şeydən təmizləyərək, daima Haqqa yönəlmək mərifətullahə nail olan möminlərin vəsfidir. Dünyaya gəlmə səbəbimiz də Haqqa qulluq və mərifətullah, yəni Haqq-Təalanı qəlbən tanıya bilməkdir. Buna nail olan möminin

qəlbi Allah-Təalanın əzəmət, qüdrət və sonsuz nemətlərinin təfəkkürü içində daim **zikr**, **fikir** və **şükür** halını mühafizə edər.

Mənəvi tərbiyənin ən mühüm qayələrindən biri də **“əl karda, könül Yarda”** düsturunu qazanmaqdır. Bu düstur isə sadəcə ibadət əsnasında deyil, dünya ilə məşguliyyətdə belə qəlbi Allaha verə bilmək və həyatın heç bir mərhələsində Ondan qafil qalmamaqdır. Beləliklə də daimi zikr halına qovuşa bilməkdir.

Bu hal qəlbi daima ilahi riza istiqamətində saxlayan və günahlara meyl etməkdən qoruyan, mənəvi zirəklik, fərasət və bəsirət nuru əldə etməyə vəsildir. Ayəyi-kərimədə buyurulur:

“Allahı unutduqları üçün Allahın da onları özlərinə unutturduğu (xeyirlərini başa düşməyən) **kimsələrə bənzəməyin! Onlar** (Allahın itaətindən çıxmış) **fasiqlərdir!”** (əl-Həşr, 19)

İnsan Allahdan qafil qaldığı zaman günah işləyər. Heç kim bismillah deyərək

qardaşına zərər verməz. Qəlbi “Allah” deyən bir adam qəlblərə tikan batıra bilməz, bilərəkdən qul haqqına girməz, haramlara dalmaz.

Bəyazid Bistami həzrətləri də isti-qamət halını saysız kəramətdən üstün görmüşdür. Necə ki, bir gün ona:

“- Sizin su üstündə yeridiyinizi söyləyirlər”, - dedilər. Həzrət isə:

“- Hər hansı bir çöp də suyun üstündə üzür”, - cavabını verdi.

“Havada uçursunuz”, - dedilər.

“- Quş da havada uçur”, - buyurdu.

“- Bir gecədə Kəbəyə gedirsiniz”, - dedilər.

“- Hər hansı bir cin, yaxud şeytan da bir gecədə Hindistandan Dəməvəndə gedir”, - buyurdu.

“- Elə isə könül ərlərinin işi nədir?” deyərək sual verdikdə belə buyurdu:

“- **Allah-Təaladan başqasına könül bağlamamaq!**”^{2]}

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:

“Çox zikr ədədi çox olan deyil, qəflətdən uzaq və hüsur içərisində edilən zikrdir”.³

[Zikrin feyz və ruhaniyyətindən layiqincə istifadə edə bilmək üçün qəlbən və zəhnən də zikrə daxil olmaq lazımdır. Eynilə namaz kimi zikrin də qəlb və bədən ahəngi ilə ifa edilməsi zəruridir. Yəni dil zikr edərkən qəlb də zikrin mənasını təfəkkürdə dərinləşməlidir.

Özümüzü daima Haqq-Təalanın hüsurunda bilərək Onun bizi hər an və məkanda gördüyü, hətta bizə şah damarımızdan da yaxın olduğu idrakı ilə Haqq-qa yönəlməliyik. Məhz belə bir yönəlişlə qəlbə **“hüsur”** halı gerçəkləşir. Arif insanların **“hüsur”** sözü ilə qəsd etdikləri də “bədənə rahatlıq” deyil, Allah ilə bərabərlik şüurunun qəlbə yerləşməsi ilə hasil olan **“daimi zikr”** halıdır.

Özünü hər an ilahi hüsurda hiss etməyin qəlbə qazandıracağı mənəvi təravət zikri ən yüksək səviyyəyə yük-

Qəlbi masivadan, yəni Allah-dan uzaqlaşdıran hər şeydən təmizləyərək, daima Haqq-ya yönəlmək mərifətullahə nail olan möminlərin vəsfidir. Dünyaya gəlmə səbəbimiz də Haqq-ya qulluq və mərifətullah, yəni Haqq-Təalanı qəlbən tanıya bilməkdir. Buna nail olan möminin qəlbi Allah-Təalanın əzəmət, qüdrət və sonsuz nemətlərinin təfəkkürü içində daim zikr, fikir və şükür halını mühafizə edər.

Zikrin feyz və ruhaniyyətindən layiqincə istifadə edə bilmək üçün qəlbən və zəhnən də zikrə daxil olmaq lazımdır. Eynilə namaz kimi zikrin də qəlb və bədən ahəngi ilə ifa edilməsi zəruridir. Yəni dil zikr edərkən qəlb də zikrin mənasını təfəkkürdə dərinləşməlidir.

səldir. Haqq-Təala zikrin kamalına nail olan həqiqi zikr əhlindən ayəyi-kərimədə belə bəhs edir:

“Möminlər yalnız o kəslərdir ki, Allah adı çəkiləndə (Onun heybət və əzəmətindən) ürəkləri qorxudan titrəyər” (əl-Ənfal, 2)

Deməli, zikrlə qəsd edilən yalnız dil ilə təkrarlamaq deyil. Əksinə, dilin tələffüz etdiyi ismə aid mənaların təfəkkürü ilə qəlblərin titrəməsi və zakir hala gəlməsidir.

Həzrət Mövlana könül feyzindən məhrum olaraq, ibadəti sırf şəkildən ibarət olanlara belə səslənir:

“Ey qafil, kaş səcdə etdiyin zaman üzünü səmimiyyətlə Haqqa çevirə biləydin. “Ucalardan uca olan Rəbbim hər cür nöqsan sifətdən uzaqdır” sözünün mənasını layiqincə idrak edə biləydin. Yəni etdiyin səcdə sırf şəkildən ibarət qalmayıb, (səni meraca çıxardacaq bir) könül səcdəsi olaydı!..”

İxlas, təqva, xüsu kimi qəlbi keyfiyyətlərdən məhrum olaraq qəflətlə ədə edilən ibadətlər fani ortaqlar və mənəvi kirlərlə doludur. Ona görə də ibadətləri ixlasla ədə etmək zəruridir.

Bu barədə hədisi-şərifdə belə buyrulur:

“Dinində ixlaslı ol! Belə edəcəyin təqdirdə işlədiyin az əməl də sənin üçün kifayətdir”. (Hakim, Müstədrək, IV, 341)

Yəni masiva düşüncələrindən təmizlənmiş, xalis bir qəlblə edilən saleh əməllər az da olsa Haqq qatında çox qiymətlidir. Bunun əksinə, xüsu, hüsur də ixlasdan uzaq, qafil qəlblə edilən əməllər isə -kəmiyyət olaraq nə qədər çox olsa da -qiymət olaraq o qədər də dəyər daşımır.

Necə ki, Allah-Təala ayəyi-kərimədə:

“Hənsınızın əməlcə daha gözəl olduğunu sınamaq (bəlli etmək) üçün ölümü və həyatı yaradan Odur...” (əl-Mülk, 2) buyurur. Diqqət etsək görürük ki, burada hənsımızın **“daha çox”** əməl edəcəyi yox, **“daha gözəl”** əməl edəcəyinə əhəmiyyət verilir.

Qeyd edəcəyimiz rəvayət bu xüsusa necə də gözəl misaldır:

Bir gün **İbn Məsud** tabeun nəslindən olan dostlarına belə dedi:

- Siz Rəsulullahın əshabından daha çox (nafilə) oruc tutur, namaz qılır və saleh əməllər işləməyə cəhd edirsiniz. Lakin onlar sizdən daha xeyirli idilər.

- Bu necə olur?,- deyə soruşdular.

- Onlar dünyaya qarşı sizdən daha zahid, axirətə də sizdən daha meyilli idilər,- buyurdu. (Hakim, Müstədrək, 4/135)

Deməli, əməllərin dəyəri sahib olduğumuz qəlbi səviyyə ilə birbaşa əlaqəlidir.

Bir sözlə, zikrin nuru zikr edənin həli nisbətindədir. Təsəvvüfi tərbiyədə də bir insanın mənəvi dərəcəsi onun vird və zikrlərinin zamanla yüksəlməsinə deyil, halının yüksəlməsinə bağlıdır. Yəni ibadətlərinin qəlb və bədən ahəngi içində olması, əxlaqının, xüsusilə mərhəmətinin təkmilləşməsi insani münasibətlərində və müamilələrdə ədəb qaydalarına diqqət etməsi kimi xüsuslara bağlıdır.

Haqq qatında məqbul olan zikr də söz-də yox, əsasda zikrdir. Yəni sözdən hala və əmələ sirayət edən zikrdir. İnsanın şəxsiyyət və xarakterində təsirləri görülmə, saleh əməllərlə dəstəklənən zikrdir.

Əgər zikr insanı təfəkkür dərinliyinə götürmürsə, qəlbi hüzura qovuşdurmur-

sa, əxlaqı təkmilləşdirmirsə, davranışlara nəzakət qazandırmırsa, təqva həssasiyyəti təlqin etmir və saleh əməllərə rəğbəti artırmırsa, bu hal zikrin ədəbinə riayət etməməyin nəticəsidir.]

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:

“Haqqa qovuşan, sırf hörməti mühafizə etdiyi üçün qovuşmuşdur. Yolda qalan da sırf hörməti tərk etdiyi üçün geri qalmışdır.”⁴

[Mənəvi tərbiyə yolunda məqsədə nail olmağın ilk şərti ədəbə riayətdir. Haqq-Təalanın riza və məhəbbətinə nail olmaq da Onun əmrlərini ifa etmək qədər bu əmrləri **“təzim liəmrilləh”** düsturuna görə yüksək təzimlə, yəni ədəb və hörmətlə yerinə yetirməyə bağlıdır.

Allah üçün əda edilən bütün ibadət və xidmətləri iman eşqi ilə, məhəbbətlə, vəcd ilə ifa etmək son dərəcə mühüm qulluq ədəbidir. Çünki Allah-Təalanın bizim ibadət və qulluğumuza ehtiyacı yoxdur.

Bir nəfər **Bəyazid Bistami həzrətlərinin** hüzuruna gəlib:

- Mənə elə bir şey öyrət ki, qurtuluşuma vəsilə olsun!,- dedikdə belə buyurmuşdu:

- Bu iki cümləni unutma. Bunu bilmək elm cəhətindən sənə yetər:

1. Haqq-Təala sənə şah damarından daha yaxındır, hər şeyi bilir və görür.

2. Allah-Təalanın sənə əməlinə ehtiyacı yoxdur (Əksinə, sənə Ona möhtac olduğunun idrakı içində, şükür duyğuları ilə saleh əməllər işləməyə çalış!).⁵

Xülasə, Haqq qatında mühüm olan xüsus qulluq vəzifələrimizin ifası qədər onların ifası əsnasında sərgilədiyimiz qəlbi vəziyyətimizdir. Yəni səmimiyyət, cəhd, sevgi və hörmətimizin hansı səviyyədə olduğudur.

Ənəs bin Malik رضي الله عنه;

“Əməldə ədəb onun qəbuluna işarə edir”, - buyurmuşdur.

Haqq dostları da:

Həyatımızı kəlmeyi-tövhidin müəyyən etdiyi istiqamət üzrə yaşamaq üçün aqlımızı, qəlbimizi, dilimizi, mədəmizi, bir sözlə, bütün əzalarımızı və onlarla sərgilədiyimiz hərəkətlərimizi tövhid inancına görə süzgəcdən keçirməliyik. Halal-haram, haqq-batıl, xeyir-şər, doğru-yanlış, savab-günah kimi xüsuslarda həyatımızı tövhid rəhbərliyi tənzimləməliyik.

“İbadət insanı Cənnətə aparır. İbadətdə adəb və təzim isə qulu Allaha aparır, Haqqa yaxınlaşdırır”, - demişlər.

Bu həssas yanaşmanın təzahürü qəb-lindən **Sami Əfəndi** və **Musa Əfəndi həz-rətləri** namaza göstərdikləri təzimə görəyi səccadənin saçqlarının belə səliqəli olmasına diqqət edərildilər.]

Bəyazid Bistami həzrətləri buyurur:

“«Lə iləhə illəllah» sözü Cənnətin açar-ıdır. Lakin bu bir həqiqətdir ki, dişləri olmayan açar qapını açmaz. Kəlmeyi-tövhid açarının dişləri isə bunlardır:

1) Yalan, iftira, dedi-qodu, qeybət və boş sözlərdən paklanmış bir dil.

2) Hiylə və aldatmalardan, günahların zülmətindən paklanmış bir qəlb.

3) Haram və şübhəli şeylərdən qorunmuş bir mada.

4) (Qürur, təkəbbür, göstəriş kimi) nəf-sani arzulardan və bidətlərdən uzaq saleh əməllər.”⁶

[**Rəsulullah** ﷺ buyurur:

“Kimin son sözü «Lə iləhə illəllah: Allah-dan başqa ilah yoxdur», - olarsa, Cənnətə girər” (Əbu Davud, Cənaiz, 15-16/3116; Əhməd, V, 247)

Lakin son sözümüzün kəlmeyi-tövhid olmasını istəyiriksə, həyatımızın hər anı-

nı tövhid möhtəvasında yaşamağa cəhd etmək zəruridir. Çünki başqa bir hədisdə də belə buyurulur:

“Necə yaşayarsınızsa, elə ölərsiniz, necə ölərsinizsə, elə də dirilərsiniz!..” (Münəvi, Feyzul-Qadir, V, 663)

Həyatımızı kəlmeyi-tövhidin müəyyən etdiyi istiqamət üzrə yaşamaq üçün aqlımı-zı, qəlbimizi, dilimizi, mədəmizi, bir sözlə, bütün əzalarımızı və onlarla sərgilədiyi-miz hərəkətlərimizi tövhid inancına gö-rə süzgəcdən keçirməliyik. Halal-haram, haqq-batıl, xeyir-şər, doğru-yanlış, savab-günah kimi xüsuslarda həyatımızı tövhid rəhbərliyi altında tənzimləməliyik.

Unutmayaq ki, tövhid inancının ortaqlı-ğa əsla dözümlü yoxdur. Tövhid əhli bir müsəlman zahirdəki batıl ilahları rədd edib yalnız Allahı Rəbb olaraq tanıdı-ğı kimi daxili dünyasından da tövhidin mənə və ruhuna zidd olan bütün hal və hərəkətləri uzaqlaşdırmalıdır. **Həzrət İb-rahim**in bütəxanadakı bütələri qırması kimi imanın məkanı olan qəlbini də təkəbbür, lovğalıq, riyə, ucub, həva-həvəs kimi nəf-sani bütəldən təmizləməlidir. Çünki aye-yi-kərimədə:

“(Ya Rəsulum!) Nəfsini özünə tanrı edəni gördünmü?..” (əl-Furqan, 43)

Hədisi-şərifdə də:

“Allahın nəzərində mavi səma altında ibadət edilən saxta ilahlar arasında ardınca düşülən nəfsdən daha ağır və pis olanı yox-dur”, - buyurulur (Heysəmi, I, 188)

Deməli, kəlmeyi-tövhidin həqiqətində dərinləşərək gerçək mənada tövhid əhli ola bilmək üçün insanı Rəbbindən qafil edən bütün nəfsani istəkləri **“Lə iləhə”** deyərək qəlbdən silib atmaq lazımdır. Daha sonra da qəlbin təmizlənmiş zəmi-nində **“illəllah”** həqiqətini bərqərar edib könül taxtını yalnız Allaha aid etmək la-zımdır.

Həzrət İbrahim ؑ bütün fani məhəb-bətləri könlündən uzaqlaşdırdıqdan sonra

qəlbi Allahın camal təcəllilərinə məzhər oldu. Beləliklə də Allahın dostu oldu.

Ona görə də təsəvvüfdəki mənəvi təkamülün birinci pilləsi “təxəlli”, yəni tövbə, istiğfar və peşmanlıq göz yaşları ilə daxili aləmi Allahdan uzaqlaşdıran hər şeydən təmizləmək;

İkinci pilləsi “təhalli”, yəni Allah-Təalanın riza və məhəbbətini cəlb edəcək gözəl əxlaq və saleh əməllərlə həmhəl olmaq;

Üçüncü pilləsi isə “təcəlli”, yəni mərifətullah və məhəbbətullah təcəllilərindən nəsib almaqdır...]

Bəyazid Bistami həzrətləri bir dəfə Allaha dua edərkən belə deyir:

“İlahi, mənim Sənə olan məhəbbətinə təəccüb etmirəm. Çünki mən aciz və zəlif bir bəndəyəm. Mən əslində Sənin mənim kimi qulunu sevməyinə təəccüb edirəm.

Çünki Sən Uca Rəbb olduğun halda (o qədər mərhəmətlisən ki) zəlif bir bəndəni sevirsən!”⁷

[Qulun Allahı sevməsi, Ona itaəti, ibadəti, yalvarması, Onun uğrundakı fədakarlıqları Haqq-Təalaya heç nə qazandırmaz. Çünki O, **Səməddir**, hər kəs və hər şey Ona möhtacdır, O isə bütün ehtiyaclardan münəzzəh və müstəğnidir. Ona görə də Allaha ibadət və itaət etməyimiz Ona ikram deyil, Onun bizə ikramıdır.

Şeyx Sədinin buyurduğu kimi:

“Səni xeyir iş görməyə müvəffəq qıldığı üçün Allaha şükür et. Çünki Allah-Təala lütf və ehsanı ilə səni boş qoymadı.

Padşaha xidmət edən ona minnət qoya bilməz. Səni özünə xidmətə xadim etdiyi üçün sən Ona minnətdar ol”.

Bir sözlə, Allaha şükür edə bilmək və Ona qulluq etmək mömin üçün ən böyük nemət, izzət və səadətdir.

*Əgər zikr insanı təfəkkür dərinliyinə
götürmürsə, qəlbi hüzurə qovuş-
durmursa, əxlaqı təkmilləşdirmirsə,
davranışlara nəzakət qazandırmırsa,
təqva həssasiyyəti təlqin etmir və
saleh əməllərə rəğbəti artırmırsa, bu
hal zikrin ədəbinə riayət etməməyin
nəticəsidir.*

Qulluqdakı eşq, şövq və həyəcan nöqsanlığı isə böyük iman əskikliyi, maddimənəvi nemətlərə qarşı nankorluq və ni-faq əlamətidir. Ayəyi-kərimədə münafiq və qafillər haqqında belə buyrulur:

“...Onlar namaza durduqları zaman (yerlərindən) tənbəlliklə (kөнүlsüz) qalxar, özlərini (yalandan) xalqa göstərər və Allahı olduqca az yad edərlər.” (ən-Nisa, 142)

Bu etibarla mömin Allah üçün olan bütün ibadətlərini, infaqlarını, xidmət və fədakarlıqlarını kiçik daxili narahatlıq hissi keçirmədən, əksinə, şövq və həyəcanla, sevərək, özünə minnət bilərək əda etməlidir ki, Rəbbinin məhəbbət və riazasına nail olsun.

Kimsə bizə çox dəyərli hədiyyələr gətirsə, lakin onları qaşqabaqlı sifətlə, көнүlsüz və istəksiz versə, həmin hədiyyəni qəbul etmək ürəyimizə yatmaz. Lakin candildən və ədəblə təqdim edilən ən sadə bir ikramı böyük sevinc və hüzurla qəbul edər, bizdə verənə qarşı sevgi yaranar.

Qulun Rəbbinə ərz etdiyi dua, qulluq və ibadətlər də belədir. Allah üçün etdiyimiz əməlləri nə qədər eşqlə, şövqlə və həyəcanla əda etsək, onların Allah qatındakı qiymətləri də o nisbətdə yüksək olar.

Digər tərəfdən mömin özünü yoxdan var edən Rəbbi üçün nə də etsə az olduğunu düşünərək daim yoxluq, heçlik,

acizlik və təvazö halını qorumalıdır. Əsla əməllərinə görə qürrelənməməli, rəhmət və məğfirətini ümid edərək Rəbbinə sığınmalıdır.

Necə ki, elm və irfanda “günəşlər günəşi” adlanan Haqq dostu **Xalid Bağdadi həzrətləri** də tələbələrinə yazdığı məktublarında özü üçün hüsnü xatimə duası istəyərdi. Qardaşlarına yazdığı bir məktubunda da heçlik və təvazö hissiyyatını belə ifadə etmişdir:

“...Allaha and olsun ki, anam məni dünyaya gətirdiyi gündən bəri bircə gün də olsun xeyirli əməl işlədiyimə inanmıram... Əgər nəfsini bütün xeyirli işlərdə müflis vəziyyətdə görmürsənsə, bu, cəhalətin ən son nöqtəsidir. Özünü müflisləşən görüb əsla Allahdan ümidini kəsmə! Çünki Allahın fəzl və ehsanı bəndə üçün bütün insanların və cinlərin əməlindən daha xeyirlidir...”

Ayəyi-kərimədə:

“Rəhmanın (əsl) bəndələri o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təkminlə (təvazökarlıqla) gəzər...” (el-Furkan, 63) buyrulur.

Yəni kamil möminlər Haqqın qüdrət və əzəməti qarşısında heçlik düşüncəsi ilə acizlik və nöqsanlıqlarını dərk edərək yaşayrlar. Çünki Allahın verdiyi nemətlərin şükür borcunu tamamən ödəmək mümkün deyil.

Zira Haqq-Təala bizi yaratmış, varlıqlar içərisində əsrəfi-məxluqat olan “insan” qılmış, insanların arasından seçərək iman sahibi etmiş, ən çox sevdiyi Rəsuluna ümmət olmaq şərəfini bəxş etmiş, Qurani-Kərimin müraciəti ilə şərəfləndirmişdir. Bütün bunlar ömrümüzün sonuna qədər başımızı səcdədən qaldırmasaq da şükürünü əda edə bilməyəcəyimiz möhtəşəm nemətlərdir.

Haqq dostlarının bu xüsusdakı көнүl üföqünə **Bəyazid Bistami həzrətlərinin** bu halı necə də gözəl nümunədir:

Bəyazid həzrətləri bir gün müridləri ilə birlikdə dar yolla gedərkən, qarşısına bir köpək çıxır. Ariflər sultanı geri çəkilib və köpəyə yol vermələrini tapşırır. Müridlərindən biri ürəyində:

“Allah-Təala insanı mükərrəm (üstün) yaratdığı halda Bəyazid Bistami həzrətləri müridlərini geri çəkib köpəyə yol verdi. Bu nə qəribə haldır!” deyir.

Həzrət onun keçirdiyi hisslərdən agah olaraq belə izah edir:

“Qəlbimdən elə hisslər keçdi ki, sanki o köpək hal dili ilə mənə “Günahım nə idi ki, mənə əzəldə köpəklik dərisi geydirdilər. Sən nə etdin ki, sənə Ariflər Sultanı xələtini geydirdilər? Bu halın sirri nədir?”,- dedi Ona görə də köpəyə yol verdim”⁸

Deməli, Allahın yaratdığı hər hansı məxluqu gördükdə öz-özümüzə “*Mən onun yerində, o da mənim yerində ola bilərdi*”, - deyər düşüncə Allahın verdiyi bu möhtəşəm nemətə qarşı şükrümüzü artırmalıyıq.

Digər tərəfdən:

“**Sonra da həmin gün** (Allahın dünyada sizə əta etdiyi) **nemətlər barəsində mütləq sorğu-sual olunacaqsınız!**” (ət-Təkasur, 8) ayəsinin təfəkküründə dərinləşərək bütün nemətlərinə görə Rəbbimizə həmd etməliyik. Layiqincə şükür etməkdən aciz olduğumuz üçün də əfvimizi istəyib, istiğfara davam etməliyik.

Necə ki, bu ayə nazil olduğu zaman heç nəyi olmayan möhtac bir səhabə ayağa qalxaraq soruşdu:

- Mənim boynumda (hesabı veriləcək) hər hansı bir nemət varmı?

Rəsulullah ﷺ isə

“*(İstifadə etdiyin) ağacın kölgəsi, (ayağına geyindiyin) bir cüt nələyn və (içdiyin) soyuq su.*” cavabını verdi. (Bax. Süyuti, VIII, 619) Bununla da heç nəyi olmadığını düşünən bir insanın belə axirətdə hesabını verəcəyi nemətlərlə təchiz olunduğuna işarə etdi.

Xülasə, mömin Allahı sevib Ona quluq etməyi, şükründən aciz olduğu nemətlərin ən böyüyü bilməlidir. Çünki Allah-Təala sevdiyi quluna sevgisini bəxş edər. Ona görə də Allahın rızasını və məhəbbətini cəlb edəcək ibadət, xidmət və fədakarlıqları minnət bilməliyik.

Hədisi-şərifdə buyurulduğu kimi:

“**Davud Peyğəmbər** belə dua edərmiş:

“*Allahım! Səndən Səni sevməyi, Səni sevən kəsi sevməyi, Sənin sevginə vəsilə olan əməlləri istəyirəm...*” (Tirmizi, Dəavat, 72)

Deməli, bizi Allahın sevgisinə çatdıracaq vəsilələr axtarıb tapmalı, onlardan möhkəm yapışmalıyıq. Heç şübhə yoxdur ki, bu vəsilələrin ən böyüyü Allahın ən çox sevdiyi bəndəsi Həbibullahın sünnəsi üzrə yaşamaqdır.

Çünki Onun söz, fel və halları ilahi muradı ifadə edən Qurani-Kərimin canlı təfsiri mahiyyətindədir.

Bu etibarla Allahın Həbibini gücümüz nisbətində nümunə götürməyə çalışacağımız Haqq-Təalanın sevgisini əldə etmək üçün ən böyük vəsilədir ...]

Haqq-Təala lütf-kərəmi ilə hər birimizi məhəbbətinə və rızasına səbəb olacaq hal və əməllərə müvəffəq etsin.

Amin!..

1. Səhləgi, ən-Nur, səh. 170; Abbas, Əbu Yezid, səh. 73.

2. Əttar, Təzkirə, səh. 201; Sərrac, səh. 316; Abbas, Əbu Yezid, səh. 98.

3. Əttar, Təzkirə, səh. 198.

4. Prof. Dr. S. Uludağ, Bəyazid Bistami, səh. 187, TDV Yayınları, Ankara 1994.

5. Əttar, Təzkirə, səh. 191.

6. Hani, Hədaiq, səh. 320.

7. Əbi Nuaym, Hilyə, X, 34.

8. Əttar, Təzkirə, səh. 179.

FATİHƏ SURƏSİNDƏ QORXU VƏ ÜMİD TARAZLIĞI

Uca Kitabımız Qurani Kərim kainatın mündəricatı və bütün varlıqların istiqamət rəhbəridir. Quran insanlıq üçün yeganə bələdçidir. Qurani-Kərimdəki surələrin və hər surədə keçən ayələrin, hətta hər bir sözün ardıcılığı hikmətə əsaslanır. Fatihə Surəsinin Quranın ilk surəsi olması da təsadüfi deyil.

Məna və məzmun olaraq sanki möminlərə Qurani-Kərimin xülasəsini verəcək dərinliyə və ayələrə sahib olan Fatihə surəsinin bütün ayələri sanki “Xovf və Rəca” portreti çəkir. Bu vəziyyət eyni zamanda bir möminin hansı ruh halına sahib olmasını da ortaya qoyur.

Fatihə ürəkləri açan, ürəklərin fəthinə

səbəb olan və gerçək fəthləri ifadə edən məna dərinliyinə sahib, ön sözlərin ən gözəli, ən mükəmməlidir. Sanki Quranın xülasəsi və mömini uzun bir səfərə hazırlayan açılış mənzuməsidir.

Rəbbimizin hüsuruna durduğumuz beş vaxt namazımızın hər rükətində oxuduğumuz bu surə bizim hansı haləti-ruhaniyyədə olmalı olduğumuzu izah edir. Hər gün on dəfələrlə oxunan bu ayeyi-kərimələrin bizə verəcəyi mesajlar təkrarı qədər əhəmiyyətlidir.

“**Həmd Aləmlərin Rəbbinədir**”. Həmd edən qul olmaq, Rəbbimizin bütün nemətləri qarşısında şükür etmək və Onu səna etmək güclü ruh halına sahib mö-

minin işidir. Həmd şüurunu daşıyan bir mömin iman baxımından müəyyən də-rəcəyə yüksəlmişdir. Çünki Rəbbimiz in-sanın çox az şükür edən bir varlıq oldu-ğu nu müxtəlif ayələrdə ifadə edir. Bir sözlə həmd və şükür şüurunda olmaq mömin üçün gözəl bir səviyyədir. Fatihə surəsinin ilk ayəsi bizə bunu öyrədir.

“O Rəhmandır, Rəhmdir”. Bu ayəyi-kərimə ümid ifadəsidir. Rəbbimizin bu dünyada bütün yaradılanlara mərhəməti, axirətdə isə yalnız iman edənlərə rəhməti və şəfqəti ifadə edilir. Mömin Rəbbinin Rəhman və Rəhim sifətlərinin fərfinə va-raraq əfv və bağışlama nemətinə müxatəb olma ümidi içində olmalıdır. Çünki Rə-bbimizin mərhəməti qəzəbindən çoxdur. Onun şəfqəti qəzəbinə qalib gəlməsəydi, dünya üzərində işlənen bu qədər günaha qarşı dünya və içindəkilərin həlak olması vacib olardı.

Allah qullarına qarşı mərhəmətli və şəfqətlidir. Ona görə də həmd və şükür ilə təslim olan mömin Rəbbinin sonsuz mərhəmətinin fərfinə vararaq rəhmətə qər q olmaq ümidini daşıyacaq.

“O, din gününün sahibidir”. Bu ayə qorxu və təslimiyyəti ifadə edir. Dünya həyatında əməl baxımından sərbəst olan hər kəs istədiyi kimi davranar. Ancaq Al-lahın insana verdiyi ömür sərmayəsi tükəndiyi zaman “dönüş Onadır” ilahi əmri gərəyi bütün insanlar və canlılar Ondən gəldiyi kimi Ona dönəcəklər. İnsanın sus-duğu, əməllərinin danışdığı, əlinin, aya-ğının, gözünün qulağının şahidlik etdiyi məhşər meydanında yeganə söz sahibi Al-lahdır.

“İnsana o gün oxu kitabını bu gün nəfsin sənə yetər deyildi gündür”. Söz və hökmranlıq yalnız Allahındır. İnsanın qorxu və dəhşətdən göz bəbəklərinin hədə-qəsindən çıxdığı, ümidlərin tükən-di-yi, şəfaətçilərin axtarıldığı dəhşətli bir gündür. Ananın övladından, arvadın ərindən qaçdığı və hər kəsin öz dərdinə düşdü-yü qorxu dolu bir gündür.

“O Rəhmandır, Rəhmdir”. Bu ayəyi-kərimə ümid ifadəsidir. Rəbbimizin bu dünyada bütün yaradılanlara mərhəməti, axirətdə isə yalnız iman edənlərə rəhməti və şəfqəti ifadə edilir. Mömin Rəbbinin Rəhman və Rəhim sifətlərinin fərfinə vararaq əfv və bağışlama nemətinə müxatəb olma ümidi içində olmalıdır. Çünki Rəbbimizin mərhəməti qəzəbindən çoxdur.

Bu dəhşətli günün əzabından qorunmaq üçün Allaha yaxınlaşmağın yeganə yolu Ona ibadət və Ondən kömək istə-məkdir. Bu da mömini xovf və rəca duy-ğusuna aparır. İbadət rəcəyə, istianə, yəni kömək istəmək isə xovvfa işarə edir.

“Təkcə Sənə qulluq edər, yalnız Sən-dən kömək istəyərək” ayəsini oxuyan insan acizliyini etiraf edir. Belə bir qorxu və ümid arasında olan mömin sonrakı ayə ilə Rəbbindən hidayət istəyər. Çünki bu istəyini haqq edəcək bir qulluq şüuruna çatmışdır. Doğru yolu istəmə duası da qu-lun istəyidir. O doğru yol peyğəmbərlərin, salehlərin, sadıqlərin yoludur. O doğru yol Həzrət Peyğəmbərin yoludur.

Mömin sirati-müstəqimlə Rəbbindən hidayət üzrə olmağı istəyərkən, digər tə-rəfdən də qorxu duyğusu ilə “qəzəbə uğ-ramışların və azmışların yoluna deyil” de-yərək özünü cəhənnəmə aparacaq azğın-ların yolundan da Rəbbinə sığınmaqdadır. Bu da bir xovf duyğusudur. Rəbbinə sığın-madır.

Hər gün qıldığı beş vaxt namazın hər rükətində Fatihə surəsinin ayələri ara-sında gəzən mömin əslində Rəbbinə qar-şı ümid və qorxu dalğaları arasında ge-dib-gəlir. Möminin Rəbbinin rəhmət və qəzəbi qarşısında sahib olacağı bu ruh halı bizə Həzrət Əbu Bəkrin (r.a) ruh halını xatırladır.

NƏCM SURƏSİ

Nəcm surəsi Məkkədə nazil olmuşdur və 62 ayədir. Məkkədə enən digər surələr kimi, burada da ümumi olaraq peyğəmbərlik, öldükdən sonra dirilmə və hesaba inanma mövzularından bəhs edir. Ərəb dilində nəcm-ulduz deməkdir. Bu mübarək surənin ilk 18 ayəsi Peyğəmbərimiz Hz. Mühəmmədin (s.ə.s) möcüzəsi olan Merac mövzusunu ələ alır.

“Batmaqda olan ulduza (Sürəyya ulduzuna) and olsun ki, Sizin yoldaşınız (Mühəmməd əleyhissəlam) nə haqq yoldan sapmış, nə də azmışdır!” (Nəcm surəsi; 1-2).

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) Meracda, Allahın geniş mülkündə, ağlları dəhşətə və heyrətə salan maraqlı və əcaib şeylər gördü. Surə insanlara iman etmək, qeyb və vəhy mövzularında mücadilə etməmək kimi onlara lazımlı olan şeyləri bildirir.

Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) Merac gecəsində, Allahın mülkündə heyratverici şeylər gördü.

“And olsun ki, (Peyğəmbər) öz Rəbbinin ən böyük qüdrət nişanələrindən (möcüzələrindən) bir qismini (Beytül-məmur, Sidrətül-müntəhanı, Cənnəti, Cəhənnəmi, Rəfrəfi, altı yüz qanadı olan Cəbrailin həqiqi surətini və i. a.) **gördü”.** (Nəcm surəsi; 18) Bunların ardından söz, müşriklərin Allahdan başqa tapmış olduqları bütərdən gedir. Surə tanrı olduqları iddia edilən bütərin və Allahdan başqasına ibadətə batıl olduğunu açıqlayır. Bu barədə Rəbbimiz bütələrə ibadətlə mələklərə ibadət arasında heç bir fərq olmadığını bildirir. (Nəcm surəsi; 19-24)

Daha sonra bu surə, qiyamət günündəki ədalətli cəzadan bəhs edir. Belə ki, o gün hər kəsə etdiyinə qarşılığı veriləcək. Yaxşı iş görəndə etdiyi yaxşılığın, pis iş görəndə etdiyi pislərin qarşılığını alacaq. İnsanlar yaxşılar və pislər olmaq üzrə iki qrupa ayrılacaqlar. (Nəcm surəsi; 25-32)

“(Ya Peyğəmbər!) İndi gördünmü (imandan) dönəni, Bir az (pul, mal) verib (qalanına) xəsislik göstərənə? Heç bir günahkar başqasının günahına yüklənməz!” (Nəcm surəsi; 33-38). Müşriklərdən Vəlid ibn Müğirə İslama meyl göstərmişdi. Bunu eşidən digər bir müşrik onu babalarının dinindən üz döndərməkdə ittiham edərək möhkəm danlamış və demişdi ki, əgər Müğirə ona müəyyən məbləğdə pul, mal versə və İslamı atıb öz dininə qayıtsa, o, axirətdə Müğirənin əzabını öz üzərinə götürəcəkdir. Müğirə islamdan üz döndərmiş, lakin xəsislik göstərərək həmin şəxsə vəd etdiyi məbləğin hamısını deyil, bir qismini vermişdi.

Surə bu ədalətli cəzaya belə dəlil gətirir: İnsan üçün, əməli və işindən başqa bir şey yoxdur. Heç kim başqasının günahını daşımaz. Çünki cəza günahkardan başqasına verilmir. Bu, Allahın dürüst qanunu və Qurani-Kərimdə, eyni zamanda əvvəlki səmavi kitablarda açıqladığı ədalətli hökmüdür. (Nəcm surəsi; 39-42)

“Güldürən də, ağladan da Odur! Öldürən də, dirildən də Odur!”.

Bu mübarək surə həyat vermə, güldürmə, ağlatma, öldürmə, öldükdən sonra diriltmə, zənginləşdirmə, yoxsullaşdırma, kişi və qadın cütlüyünü bir damla sudan yaratma barəsində Uca Allahın qüdrətinin əlamətlərini xatırladır. (Nəcm surəsi; 43-49).

Surə Ad, Səməd, Nuh və Lut qövmləri kimi azgın millətlərin başına gələn əzab və həlakı xəbər verərək, oyun-əyləncəni tərk etməyi və Uca Allaha səcdə etməyi əmr edərək sona çatır. Bundan məqsəd Rəsulullahı (s.ə.s) yalançı saydıqları üçün Məkkə kafirlərinə qarşılaşacaqları əzabı xatırlatmaq, azgın və zalımları üsyan və inadla davam etməkdən çəkəndirməkdir. (Nəcm surəsi 50-62)

Hər hansı nəfsani mənfəət əldə etmək düşüncəsindən uzaq, sırf Allah rızası üçün ifa edilən hər bir səmimi xidmət əslində Rəbbə vüsələt arayış və istəyinin əməllərə əks etmiş ifadəsidir.

Xidmət insanı dünyaya həris olmayıb, maddi mənfəətlərin yerinə ilahi rızanı hədəflədiyi təqdirdə həm Allah-Təalanın rızasını, həm də insanların sevgisini qazanar.

Xidmətin məqbul olması sırf Allah rızası üçün həyata keçirilməsinə və xidmət edilənləri incitməməyə, əksinə, onların şərəfini ucaltmağa bağlıdır.

Gözəl əxlaqla uzlaşmayan, kobud və sərt üslubla edilən xidmətdən xeyir gəlməz. Məhəbbətsiz və mərhəmətsiz xidmət ancaq qəlb qırmağa səbəb olar.

Xidmət insanı hər bir varlığın imdadına çatmalı, hətta günahkara da mərhəmətlə yaxınlaşmalıdır. Onlara ilanların soyuq və zəhər saçan dili ilə deyil, rəhmət dili ilə xitab edərək qəlbləri fəth etməlidir.

Edilən xidmətlərin Allah qatında məqbul olması onun ciddi ədəb və həssaslıqla ifa edilməsinə bağlıdır. Ona görə də xidmət əhli olan kəs Abdullah bin Münazil (r.a)-ın bu xəbərdarlığını heç vaxt unutmamalıdır: “Xidmətdə ədəb xidmətdən daha əzizdir (yəni ədəb xidmətin səviyyəsini yüksəldir)”.

Bütlər Aləminin Vahiməsi

1915-ci ildə qəhrəman Türk ordusu Çanaq-qala savaşında zəfər qazanana kimi mən elə zənn edirdim ki,

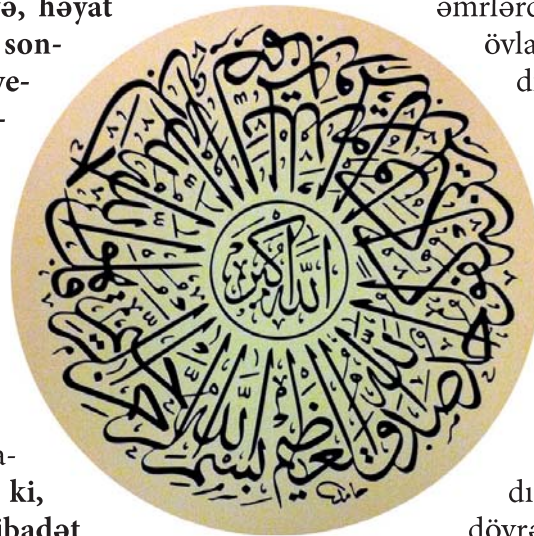
Tanrı da ingilislərdəndir.

Mahatma Qandi

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur;

O Allah ki, göylərin və yerin hökmü (səltənəti) Onundur. O (Özünə) heç bir övlad götürməmişdir; mülkündə heç bir şəriki yoxdur. O, hər şeyi yaratmış və onu (onun nə cür olacağını) təqdir (əzəldən müəyyən) etmişdir. (Müşriklər isə) Onu qoyub heç bir şey yarada bilməyən, əksinə, özləri yaradılan, özlərinə nə bir zərər, nə də bir xeyir verə bilən, diriltməyə, öldürməyə, həyat verməyə və (öləndən sonra qiyamət günü) yenidən diriltməyə gücləri çatmayanları (bütləri) özlərinə tanrılar qəbul etdilər. (Furqan 2,3)

Aləmlərin Rəbbi olan və ilahlıq əndişəsinin dünyada verdiyi müdhiş sərxoşluq halından gözləri bulanana – “Şübhəsiz ki, Allahdan (c.c) qeyri ibadət etdiyiniz bütlər heç bir mülşək də yarada bilməzlər, lap hamısı bunun üçün bir yerə yığılsa belə” (Həcc 73) deyə müraciət edərək onları ilahlara təzim bəlasından qoruyan Uca Allaha şükürlər olsun. Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən və bütün insanlara örnək olacaq ölçüdə əllərini açıb: - İlahi əgər mənə qarşı qərəzli deyilsənsə çəkdiyim çətinliklərə, bəlalara heç əhəmiyyət vermərəm. Fəqət Sənin lütfün və ehsanın

mənim üçün daha genişdir. İlahi qəzəbinə uğramaqdan, rızasızlığına düçar olmaqdan Sənin nurlu vəchinə sığınırım. İlahi, sən razı oluncaya qədər əfvini diləyirəm. Bütün qüvvət, hər qüdrət ancaq Səndəndir, ya Rəbbi. (İbn Hişam 11 30) deyərək Uca Allahı (c.c) haqqı ilə tanıma elmini durmadan təbliğ edən Hz. Muhəmməd əley-hissalama salam olsun.

Axirət aləminin inkarı üzərində qurulan dünyəvi təfəkkür tərzi ilahi əmrlərdən uzaq qalan bəşər övladlarının üzərində azdırıcı rolunu əvvəllər olduğu kimi indi daha böyük vüsətlə oynamaqdadır. Uca Yaradanı tanıma elmindən bilərək və ya bilmədən məh-rum edilən bəşər övladının ilahlar aləminə meylini hardasa təbii qarşılamaq lazımdır. Çünki fitri istəklərin dövrəyə girməsi ilə insan-

ların Uca Yaradana doğru deyil,

yanlış ilahlar aləminə yönəldilməsi bəşəri vicdanlara sağlması olduqca çətin olan cəhalət yaraları vurmaqdadır. Allah Rəsulu kimi müstəsna bir şəxsiyyət, bir olan Allaha itaət dininin ağılalmaz dürüstlüyü, zəkası, ağılı və mənəvi nüfuzu ilə təbliğ etməsinə baxmayaraq peyğəmbərliyinin ilk 10 ili ərzində təxminən 10-a yaxın insanı bu vahiməli aləmin əsarətindən qurtara bilmişdir. Çünki nəfsin və dünya

istəklərinin münbit ərazilərdə yetişərək köklər buraxan ilahlıq iddiasını yox etmək olduqca çətin bir məşğuliyyətdir. Lakin yenə də insanlıq üçün bu bələdan çıxış yollarını mübarək ömrü ilə sərgiləmiş olan Allah Rəsulu istər dünyaya, istərsə də axirətə aid məqamlardakı davranış mədəniyyəti ilə ilahlaşma vahiməsindən qurtulmanın mümkün olduğunu nümayiş etdirmişdir. Merac səfərində bütün aləmlərin sakinlərinin Rəsulullahın diqqətini çəkmə çalışmaları nəticəsiz qalmışdır. Uca Rəbbimiz Rəsulunun Şəxsinə olan müstəsna yönəlişini belə xatırlayır; - **Göz nə (sağa-sola) yayındı, nə də uzağa getdi (hər şeyi olduğu kimi gördü). And olsun ki, (Peyğəmbər) öz Rəbbinin ən böyük qüdrət nişanələrindən (möcüzələrindən) bir qismini (Beytül-məmuru, Sidrətül-müntəhanı, Cənnəti, Cəhənnəmi, Rəfrəfi, altı yüz qanadı olan Cəbrailin həqiqi surətini və i. a.) gördü.** (Nəcm 17,18) Ayələrin ardınca Uca Allah (c.c) İlahlıq sevdasına tutulanlara ,insanlıq sərmayəsini zay edənlərə yönələrək bunları söyləyir: **“(Ey müşriklər!) Bir deyin görək (sizin ibadət etdiyiniz) Lat və Uzza nəyə qadirdirlər?!”** (Nəcm 19)

Heç kimin görmədiyi əziyyətlərə sinə gərən Allah Rəsulunun tövhid mücadiləsi olduqca ağır fiziki və mənəvi şəraitdə cərəyan edən ibrətverici həyat hadisələrinin toplusundan ibarət olmuşdur. Bu yolda Rəbbimizin uyğun gördüyü hər bir şəraiti, hər bir anı məhsuldar şəkildə dəyərləndirən Allah Rəsulu, bununla ümmətini Qiyamətə kimi ilahlar aləminin qorxunc qaranlıqlarından qurtarmağa qadir olan misilsiz bir sünnə əmanəti qoyub getmişdir. Muaz bin Cəbəlin nəql etdiyinə görə Hz.Peyğəmbər ilə aralarında bu dialoq baş vermişdi:

Rəsulullah: *“Allahın qulları üzərindəki haqqı nədir?”*, - deyərək soruşdu. Muaz:

“Allah və Elçisi daha yaxşı bilir”, - cavabını verdi. Rəsulullah (s.ə.s):

“Allahın qulları üzərindəki haqqı, Ona ibadət etmələri və heç bir şeyi ona şərik qoşmamalarıdır”, - buyurdu. Sonra

“Allaha ibadət edib ona orta qoşmayan qulların Onun üzərindəki haqlarını nə olduğunu bilirsənmi?”, - deyərək soruşdu, Muaz yenə:

“Allah və Elçisi daha yaxşı bilir”, - cavabını verdi.

Rəsulullah: *“Onların Allah üzərindəki haqqı onları cənnətə qoymasındır”*, - buyurdu. Bunun üzərinə Muaz:

“Ya Rəsulallah! İnsanlara gedib bunu müjdələyimm?”, -sualını verdi.

“Xeyr! Qoy (saleh) əməl işləsinlər”, - buyurdu. (Məcmauz-zəvaid, 1/50).

Təkfir və fitnə əlamətlərinin tüğyan etdiyi zaman kəsimlərində olduqca məsuliyyətli bir davranış mədəniyyətinə sahib çıxmamızı tələb edən Allah Rəsulu bir başqa hədisində bunları söyləmişdir: *Rəvayətə görə Rəsulullah bir gün namaz qıldırıqdan sonra camaatdan biri Malik bin Dühşüm adlı sahəbənin harada olduğunu soruşmuş, oradakılardan birinə də Dühşümün Allah və Rəsulunu sevməyən bir münafiq olduğunu söyləmişdir. Bunu eşidən Rəsulullah bu qarşılığı vermişdir: -Elə danışma ! Onun Lə İlahə İllallah dediyini duymadınmı? O, belə söyləyərək Allahın rızasını ümid edir. Allah-Təala özünün rızasını diləyərək Lə İlahə İllallah deyənlərə cəhənnəmi haram qılmışdır.* (Buxari Sələt 45-46, Müslim İman 54-55)

“Şübhəsiz ki: “Allah Məryəm oğlu Məsihdir!” – deyənlər kafir oldular. Halbuki Məsih (İsa) belə demişdi: “Ey İsrail oğulları! Mənim də, sizin də Rəbbiniz olan Allaha ibadət edin! Allaha şərik qoşana Allah, şübhəsiz ki, Cənnəti haram edər. Onun düşəcəyi yer Cəhənnəmdir. Zalımların heç bir köməkçisi yoxdur!” (Maidə 72) – deyərək qullarına Rəsulunun dili ilə xəbərdar edən Uca Allah bizi ilahlar aləminin vahiməli qaranlığından qurtulmağa səsləyir.

İslamda Təmizlik

Müqəddəs İslam dininin diqqət yetirdiyi məsələlərdən biri də təmizliyə riayət etməkdir. İslam sözün əsl mənasında təmizlik dinidir. İslamın maddi və mənəvi təmizliyə verdiyi əhəmiyyəti başqa heç bir din və sistemdə görmək mümkün deyil. Təmizlik təkcə dini cəhətdən deyil, eyni zamanda tibbi cəhətdən də çox önəmlidir. Əks təqdirdə insan orqanizmində ciddi fəsadlar yarana bilər. Bu əhəmiyyətinə görə ki, təmizlik günümüzün ən aktual məsələlərindən biridir. İnsanların təmizliyə kifayət qədər riayət etməməsi bir çox xəstəliklərə və problemlərə yol açır.

Paltarın, bədənin təmizliyi, artıq tüklərin bədənə təmizlənməsi, vaxtılı-vaxtında dişlərin yuyulması, ətraf mühitin təmizliyi, baş və üz tüklərinin qısaltılması və s. əməllər İslamın diqqət mərkəzində olan məsələlərdəndir. Hər bir müsəlman bəzi dini vəzifələrini təmizliyə riayət etməklə, həm də başqalarının onun natəmizliyindən narahat olmalarına yol verməməlidir.

Təmizlik Allahın Peyğəmbərimizə (s.ə.s) ilk əmrlərindən biridir. Allah Rəsuluna (s.ə.s) peyğəmbərlik vəzifəsi verildikdən sonra ikinci vəhydə təmizlik əmr edilmişdir. Bu barədə ayədə belə buyu-

rulur: “Ey (libasına) bürünüb sarınan (Peyğəmbər)! Qalx (qövmünü Allahın əzabı ilə) qorxut! Öz Rəbbini uca tut! Libasını təmizlə (Nəfsini günahlardan pak et!) (Əzaba səbəb olacaq) pis şeylərdən uzaqlaş! (Bütləri tərk et!) (Etdiyin yaxşılığı) çox bilib başa qaxma! Rəbbinin yolunda (Rəbbinin rızasını qazanmaq üçün bu yolda sənə üz verəcək bütün çətinliklərə) səbir et!” (əl-Müddəssir 1-7).

Təmizlik haqqında Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: “Təmizlik imanın yarısıdır. “Əlhəmdülillah” mizanı doldurar. “Sübhənəllahi vəl-həmdü lillahi” göylərlə yer arasını doldurar. Namaz bir nurdur. Sədəqə bürhandır. Səbir ziyadır. Quran sənənin lehinə və ya əleyhinə olan bir hüccətdir” (Səhihi-Müslim, Kitabut-Taharə,1).

İslamın təmizlik əsaslarını belə xülasə etmək olar:

- a) İmanda, ibadətdə və əxlaqda təmizlik.
- b) Qəlbdə, fikirdə və vicdanda təmizlik.
- c) Dildə, ailədə və övladda təmizlik.
- d) Qazancda, yeməkdə və içməkdə təmizlik.
- e) Vücudda, paltarda və ətrafda təmizlik.
- f) Dünyəvi və üxrəvi hər işimizdə təmizlik.

Allahın varlığına və birliyinə, uca qüdrət sahibi olduğuna inanmaq, Peyğəmbərimizin (s.ə.s) təbliğ etdiyi bütün əmr və qadağanları yerinə yetirmək və Rəsulullahın izindən ayrılmamaq, iman ibadət və əxlaq təmizliyidir.

Dilimizi yalan və qeybətdən uzaq tutmaq, onunla daima haqqı söyləmək, ailəmizi və övladlarımızı haram yerlərdən və haram şeylərdən uzaq tutmaq, evimizə və ailəmizə bağlı qalmaq, övladlarımıza milli və dini duyğular aşılamaq, onları İslam

“Ey (libasına) bürünüb sarınan (Peyğəmbər)! Qalx (qövmünü Allahın əzabı ilə) qorxut! Öz Rəbbini uca tut! Libasını təmizlə (Nəfsini günahlardan pak et!) (Əzaba səbəb olacaq) pis şeylərdən uzaqlaş! (Bütləri tərk et!) (Etdiyin yaxşılığı) çox bilib başa qaxma! Rəbbinin yolunda (Rəbbinin rızasını qazanmaq üçün bu yolda sənə üz verəcək bütün çətinliklərə) səbir et!”
(əl-Müddəssir 1-7).

tərbiyəsi ilə yetişdirmək, dil, ailə və övlad təmizliyidir.

Bəli bütün bunlar İslamın təmizlik əsaslarıdır. Bunlara riayət etmək hər bir müsəlmanın əsas vəzifəsidir. Allah Azzə və Cəllə ancaq maddi və mənəvi cəhətdən təmiz olan qullarını sevir. Çünki Qurani-Kərimdə belə buyurulmaqdadır: **“Allah, (günahından) tövbə edənləri, (təmiz və) pak olanları sevir!”** (əl-Bəqərə 222). Digər bir ayədə isə belə buyurulur: **“Allah, pak olanları (özlərini cismən təmizləyənləri, mənəvi qüsurlardan, çirkinliklərdən qorumağa çalışanları) sevir!”** (ət-Tövbə 108).

Allah-Təala hər birimizi ayədə buyurulduğu kimi (Allahın) sevdiyi qullarından eyləsin! Allahın rəhməti, Rəsulullahın şəfaəti bizim və təmiz olan hər kəsin üzərinə olsun!

Araşanda Günorta Dəstəməzi

Atayurd Qırğızistanın paytaxtı Bişkek-dən 20 km aralıda yerləşən mübarək bir yerdir. Araşanda İlahiyat fakültəsi və hafizlik müəssisəsi var. Hafizlik məktəbinin yanından axan çayın şırıltısı ilə hafizlik edən tələbələrin əzbər oxuduqları Quranın səsi bir-biri ilə yarışır. Quran qəlblərə, Araşan dərəsi ilə axan çay da güldən tikanına, ilanından quzusuna hər canlıya həyat olur.

Günəşin şəfəq saçdığı soyuq bir qış günü təmir səbəbi ilə evlərə su gəlmədiyini gördüm. Kaş “əl-xayru fi mə vəqaa” (hər şeydə bir xeyir var) sözünü su kranından “tıss” səsi gələndə söyləyəydim. Dəstəməz almaq üçün məktəbin yanındakı dərəyə endim. Kompüter qarşısında oturmadığı üçün artıq çəkiddən əziyyət çəkməyən, qəlbi internet saytlarında kirlənməmiş və istehlak virusunun qurbanına çevrilməmiş onlarla tələbənin dərə kənarında dəstəməz aldığını gördüm. İlk Türk-İslam dövləti olan Qaraxanlılar dövlətinin hökm sürdüyü bu torpaqlar da

mübarək olmadıqdan sonra başqa hara mübarək ola bilər?

“Bu buzı qırmaq mümkünmü?” tərəddüdündən sonra “uydum tələbələrə” dedim. Sonra nə tərəddüd qalır, nə də buzun qırılma qorxusu. Hər halda hafizlik edən tələbələrin sevinc səsləri ilə mənzərənin sərxoşediciliyi gözəlliyi səbəbi ilə bir o qədər də üşümədən dəstəməzimi aldım. Nəyisə ümumiləşdirmək insanaxas xüsusiyyətlərdəndir. “Həyatda gördüyüm ən pis insan idi”, “ən çox qorxdugum gün idi”, “həyatda ilk dəfə aldadılırdım” kimi sözləri tez-tez eşidirik. Bir əlavə də məndən: “bu yaşma qədər aldığım ən gözəl dəstəməz hafizlik edən tələbələrlə axar suda aldığım dəstəməz idi”.

Krandan axan su ilə dəstəməz almaq həyəcan və təfəkkürə manedir. Üstəlik ümumi istifadə olunan yerlərdə dəstəməz alınarsa, bu kimi yerlərin kirlə halı insanı diksindirir. “Namaz fərz olmasaydı, heç burdan istifadə etməzdim”,- dedir. Tərtəmiz, şampun ətriqli təmizlik məkan-

larında dəstəmaz aldıqda da qəlb ibadət şüurundan qoparaq bir növ sağa-sola su sıçratma təlaşı və sabunun ətri ilə bula-nır. Kitablarımızda “gözəl dəstəmaz necə alınır” sualına onlarla cavab var. Bir neçə əlavə də mən edim: açıq havada, axar suda və yaxşı insanlarla birlikdə...

Mənzərənin ehtişamını gənc Quran tələbələrinin saflığı tamamlayır. Bilal Həbəşi (r.a) isti havada, qızmar qumların üstündə və yandırıcı günəş şüaları altında “əhəd, əhəd” deyirdi. Bu tələbələr də so-yuq havada, buzun üstündə “əhəd, əhəd” deyirlər.

Ya Rəsulallah!

Əshabi-Suffə kimi mübarək olan bu gənclər qarın üstündə, şəfəq saçan, an-caq isitməyən günəşin altında soyuq su ilə dəstəmaz alırlar. Onlara və müəllimlərinə kərəm qılıb bir təbəssüm lütf edərsənmi?

Ey Allahın Rəsulu, bu gənc ümmətində gördüyüm gözəlliyi kimə söyləyim? İnanıram ki, bu halı görməkdən və duymaqdan ən çox sən məmnun olacaqsan. Vəfat edəcəyin gün sonuncu sübh namazında özünü bir az yaxşı hiss edib ayağa qalxdın. Otağının pərdəsini çəkib camaatla namaz qılan əshabını gördün və bundan razı qalaraq uzun-uzadı təbəssüm etdin. Aişə anamız həmin gün xaric heç vaxt bu qədər təbəssüm etdiyini görmədiyini de-yir. Canerlərin, Canibəklərin, Kıvacların, Şir-zadların, Alpamışların buz üstündə, qar suyu ilə titrəmədən və şikayət etmədən dəstəmaz alırlar. Bu halı gördükdə edəcəyin təbəssümlə bizi həm isidər, həm də parıldadardın. Sən var olduqca və beş qitədə əməllərin yaşayarkən mən özümü müəllim adlandırmıram. Sən yeganə insansan. “**Mən yalnız bir müəllim olaraq göndərildim**” (İbn Macə, Müqəddimə, 17).

Bir müəllim olaraq 1400 il sonra gənc qar-daşlarını öyrətdiyin tərtib üzrə buz üstündə dəstəmaz alarkən görsəydin, kim bilir nə qədər məmnun olardın?

Ya Rəsulallah, bir gün “Qardaşlarımı gör-

Mənzərənin ehtişamını gənc Quran tələbələrinin saflığı tamamlayır.

Bilal Həbəşi (r.a) isti havada, qızmar qumların üstündə və yandırıcı günəş şüaları altında “əhəd, əhəd” deyirdi. Bu tələbələr də soyuq havada, buzun üstündə “əhəd, əhəd” deyirlər.

Ya Rəsulallah!

Əshabi-Suffə kimi mübarək olan bu gənclər qarın üstündə, şəfəq saçan, ancaq isitməyən günəşin altında soyuq su ilə dəstəmaz alırlar.

Onlara və müəllimlərinə kərəm qılıb bir təbəssüm lütf edərsənmi?

məyi çox istərdim. Onlar üçün çox darıxdım”,- demişdin. Əshabın da “Biz Sənin qardaşların deyilikmi, ya Rəsulallah?”,- deyər sual vermiş-di. Sən: “Siz mənim əshabım (dostlarım)sınız. Qardaşlarım isə hələ dünyaya gəlməyənlərdir”,- buyurmuşdun. Dostların təkrar soruşmuşdu: “Ümmətindən hələ gəlməyənləri necə tanıyacaqsan?”. Bu zaman da belə buyurmuşdun: “Bir adamın alını və ayaqları səkil olan bir atı olduğunu təsəvvür edin. Həmin adam öz atını hamısı qapqara olan at ilxısının içində tapa bilməzmi? Qardaşlarım da aldıkları dəstəmaz səbəbi ilə üzləri nurlu, əl-ayaqları parlaq olaraq diriləcəklər. Mən onlardan əvvəl gedib ho-vuzumun başında ikram etmək üçün onları gözləyəcəyəm” (Müslim, Təharət 39).

Ey Allahın Rəsulu, budur, mübarək qardaş-ların, budur mübarək tələbələrin. Hamısının dəstəmaz üzvlərindən qar suyu damcılayır. Bu tələbələrin məktəbi, müəllimi və ata-anası Sənsən. Biz buna inanırıq.

Dərə kənarından ayrılıram. Ey suyu kəsən-lər, sizə hirsənənlərdən, söyənlərdən fərqli olaraq mən “Allah sizdən razı olsun, su qədər əziz olun”,- deyirəm. Minnətdaram sizə...

Misvak

Sivak (və ya misvak) lüğətdə ovmaq, ovalamaq və bunu etmək üçün istifadə edilən əşya mənasındadır. Termin olaraq isə dişlərdə və dişlərin ətrafında olan sarılığın və buna bənzər digər şeylərin təmizlənməsi məqsədi ilə misvak ağacından düzələn çubuğun və buna bənzər şeylərin istifadəsi deməkdir.

Misvak fitrətin sünnələrindəndir (yəni sünnədən və ya dindən). Çünki misvak istifadə etməklə həm ağız təmizlənir, həm də istifadə edən şəxsdən Allahın razı olmasına səbəb olur. Hədisi-şərifdə Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurur: *“Misvak ağızın təmiz qalmasına və Rəbbin razı olmasına səbəbdır”* (Nəsai, Əhməd).

Misvakın faydaları haqqında elm adamları belə deyir: *“Ağızı təmizləyər, Rəbbi razı edər, dişləri ağardar, ağızdakı qoxunu gözəlləşdirər, diş ətərlərini qüvvətləndirər, zəkani aydınladar, ruhun bədəndən çıxmasını asanlaşdırar, ölüm vaxtı şəhadəti xatırladar”* (Hafiz ibn Həcər).

Bununla birlikdə müasir diş həkimləri dişlərin çürüməsinə, dişlərdəki sarı təbəqənin meydana gəlməsinə, ağız və diş ətərlərinin iltihablanmasına mane olmaq, sinirlər, gözlər, nəfəs alma və həzm yollarındakı fərqli xəstəliklərin qarşısını almaq

üçün misvakdan istifadə etməyi tövsiyə edirlər. Həmçinin yaddaşın güclənməsinə də faydası var.

Düzdür, bu gün fərqli diş məcunları və diş fırçaları mövcuddur və bunlarla diş, ağız təmizliyi etmək mümkündür. Amma heç bir məcun və ya fırça misvakın yerini verə bilməz.

Misvakdan istifadə etməyin hökmü haqqında İslam alimlərinin çoxu müəkkəd sünnə olduğuna ittifaq etmişlərdir. Çünki Rəsulullah (s.ə.s) bundan istifadəni həm təşviq etmiş, həm də davamlı olaraq özü ondan istifadə etmişdir. Hədislərdə buyrulur: *“Əgər ümmətimə çətin gəlməsəydi, hər dəstəməz aldıqlarında misvakdan istifadə etmələrini əmr edərdim”* (Buxari, Nəsai, Təbərani). Başqa bir hədis isə belədir: *“Əgər ümmətimə çətin gəlməsəydi, hər namaz vaxtı onlara misvakdan istifadə etmələrini əmr edərdim”*.

Dəstəməz alınarkən əlləri yuduqdan sonra və mazmazadan (ağızı yumadan əvvəl və ya ağızı yuma əsnasında) misvakdan istifadə etmək sünnədir. Yuxu, yemək, aclıq, uzun müddət susmaq və ya çoxlu danışmaq kimi səbəblərlə ağızda və dişlərdə dəyişiklik olmasına görə misvaqdan istifadə etmək də sünnə sayılır. Huzeyfə (r.a) buyurur: *“Rəsulullah (s.ə.s) gecə vaxtı oyandıqda dişlərini misvaklayardı”* (İbn Hənbəl).

Ona görə də namaz səbəbi ilə və ağızın

qoxusunun dəyişməsi, dişlərin saralması kimi səbəblərlə misvak istifadə edildi-yi kimi, eyni şəkildə Quran oxumaq, şəri sözlər və şəri elm öyrənmək, Allahın zikri üçün, yatmadan əvvəl, oyandıqdan sonra, evə girdikdə, səhər vaxtı, yeməkdən əvvəl və oruçluların günortaya kimi misvakdan istifadə etməsi tövsiyə olunandır.

Əshabi-kiramdan rəvayət olunur ki, Peyğəmbərimiz (s.ə.s) gecə vaxtı bir neçə dəfə misvakdan istifadə edərdi. Yanında misvak olmadan yatmazdı. Misvakdan istifadə etmədən evindən namaza çıxmazdı. Evinə girdiyi zaman ilk işi dişlərini misvaklamaq olardı. Gecə vaxtı təhəccüdə qalxdıqda ağzını misvakla təmizləyərdi. Hz. Aişə (r.anhə) anamız bu barədə deyir: "Peyğəmbər (s.ə.s) evinə girdiyi vaxt misvakdan istifadə etdikdən sonra işə başlayardı." "Rəsulullah (s.ə.s) gecə və ya gündüz olsun, yuxudan oyandıqda dəstəmaz almadan əvvəl mütləq misvakdan istifadə edərdi." (Əhməd, Əbu Davud). Bunun səbəblərindən biri, yuxu, yemək və buna bənzər şeylərin ağır qoxusunu dəyişdirməsidir.

Ta qədimdəm bəri insanlar tərəfindən istifadə edilən bu möhtəşəm fırça Allah-Təalanın qullarına ikram etdiyi, ölümdən başqa hər dərddə dəva olan, məcunu özündən mükəmməl bir fırçadır.

Misvakdan istifadə etməyin əhəmiyyəti haqqında yenə Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə buyurur: "Dırnaqlarınızı kəsin, kəsdiqlərinizi basdırın. Diş ətlərini yemək qırıntılarından təmizləyin. Misvakdan istifadə edin, saralmış dişlə, pis iy gələn ağızla yanınıza gəlməyin" (Tirmizi). "Sizə nə olub ki, dişləriniz saraldığı halda yanınıza gə bilərsiniz! Misvakdan istifadə edin." (Beyhəqi).

İslam dini bəşəri əlaqələrə böyük əhəmiyyət verir. Bir təbəssümü, gülər üzü sədəqə olaraq qəbul edir. Lakin təsəvvür edin ki, qarşınızda ağzının qoxusuyla, saralmış dişlərinin görüntüsüylə sizi narahat edən biri var. Həmin insandan uzaqlaşmaq istəyirsiniz.

Modern elm araşdırmaları ifadə edir ki, xəstəliklərin bir çoxunun səbəbi ağzımızla əlaqəlidir. Bu səbəblə də müalicəyə ağzı-

Misvakın faydaları haqqında elm adamları belə deyir: "Ağzı təmizləyər, Rəbbi razı edər, dişləri ağardar, ağızdakı qoxunu gözəlləşdirər, diş ətlərini qüvvətləndirər, zəkani aydınladar, ruhun bədəndən çıxmasını asanlaşdırar, ölüm vaxtı şəhadəti xatırladar".

dan başlamaq lazımdır. Təmizlənməyən ağızda, diş aralarında qalan yemək qırıntıları isti ağzı şəraitində sürətlə iylənir, sayısız mikrobların törəməsinə və xəstəliklərin meydana gəlməsinə səbəb olur. Ağızda iylənərək asidə çevrilən bu mikrob başda diş çürüməsi, diş ətinin xəstəlikləri, mədə və ürək xəstəliklərinin və xüsusilə də revmatik xəstəliklərin 90%-nin əsas səbəbini təşkil edir.

Əhəmiyyətli bir cəhəti də diqqətinizə çatdıraq ki, bu gün müxtəlif heyvan tüklərindən düzəldilən fırçalar var. Dinimizə görə heyvan tüklərindən düzəldilən, xüsusilə də donuz tükündən düzəldilmiş fırçalardan istifadə etmək haramdır. Bizim hansı fırçanın hansı heyvanın tükündən düzəldiyini anlamamız nə qədər çətin olsa da, hər müsəlman bu mövzuda son dərəcə diqqətli və həssas olmalıdır.

Misvakdan istifadə edərkən bir məsələyə də diqqət etmək lazımdır. Camaatın ortasında, camaatın gözü qabağında, istifadə edilərək insanları diksindirmək əsla sünən ədəbinə uyğun deyil. Peyğəmbərimizin misvakı haralarda və necə istifadə etdiyini qısa şəkildə də olsa yuxarıda gördük.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s) buyurur: "Cümə günü misvakdan istifadə etmək, ən təmiz və gözəl patrları geyinmək, gözəl ətir sürtmək hər müsəlmanın vəzifələrindəndir." (İbn Şeybə). "Ağızlarınız Quranın yoludur. Onu misvakla təmizləyin!" (İbn Macə).

MƏHBUS

Uşaq atasından soruşur:

- Ata, buludlar niyə hərəkət edir?

Sualın ciddiyyətdən uzaq olduğunu düşünən ata:

- Buluddur da, o tərəfə gedir, bu tərəfə gedir.

Cavab uşağı qane eləmir:

- Bəs onları nə hərəkət etdirir?

Sualların bitəcəyini zənn edərək ata cavabı qısa kəsir:

- Ay bala, külək hərəkət etdirir.

Ancaq suallar yenə də bitmir:

- Bəs küləyi nə hərəkət etdirir?

Vəziyyətin ciddi olduğunu başa düşən ata:

- Allah küləyi belə yaradıb. Gah o tərəfə əsər, gah bu tərəfə. Buludları da özü ilə sürükləyib aparır. Bizə və ağaclara həm təmiz hava gətirir, həm də yağış gətirir.

Bu səfər atanın heç fərq eləmədiyi, bəlkə də sualları dinləməyib cavab verməseydi heç vaxt da bilə bilməyəcəyi uşağın iç dünyası, gizli təxəyyülü ortaya çıxır:

- Ata, külək canlı deyil ki? Mən də elə bilirdim ki, külək də, ağaclar da canlıdır. Ağaclar sağa-sola sallanaraq küləyi hərəkətə gətirirlər.

- Oğul, əslində onlar küləyi yox, külək onları tərpədir.

Bu yaşanmış hekayədən bir neçə dənə dərs çıxartmaq olar.

Əvvəla valideynlər uşaqlarının zehni inkişafında bir başa mühim rol oynayır və böyük məsuliyyət daşıyırlar. Buna görə də onların məntiqi təfəkkürünün düzgün formalaşması üçün hər hərəkətinə, sözünə və xüsusilə də sualına ciddi yanaşmalıdır.

Suya baxır, haradan gəldiyini düşünmürdü. Torpağa baxır, niyə onu bəslədiyini fikirləşmirdi. Buludlara baxır, niyə ona xidmət etdiyini soruşmurdu. Halbuki, dünya qandalının açarı olan "niyə" sualının cavabsız qalması deyil, sualın eşidilməməsi, diqqətə alınmamasıydı, onu bu üstü açıq hava kamerasında məhbus edən.

İkincisi, “buludlar niyə hərəkət edir?” Buludların hərəkətini hər birimiz, bəlkə də hər gün müşahidə edirik. Görəsən onların bu hərəkəti haqqında nə fikirləşmişik? İçində minlərlə ton suyu qaldıraraq başımızın üstündən sağa-sola daşıyan bu nəhəng varlıqlar bizi heçmi vahiməyə salmadı? Heçmi gözəlliyi və heybəti ilə heyran eləmədi? Bəziləri üçün çox da əhəmiyyətsiz bir buxar yığını kimi görünən bu ağ-qara varlıqlar daşdığı həyat suyu ilə, daşdığı ən dağıdıcı silahı, ildırımını ilə çox zaman elm sahiblərinin, düşüncə sahiblərinin diqqətini çəkməyi bacarmışdır. Onun yaradılışındakı dərinlik və hikmət o qədər böyükdür ki, uca kitabımız Qurani Kərimdə də Allah təala buna diqqət çəkmişdir. Məsələn:

“Rəhmətinin qabağınca müjdəçi olaraq küləkləri göndərən odur (Allahdır). O küləklər yağış dolu buludları yüklənəndə onu quraq sahələrə göndərər. Sonra onunla yağış yağdırar və beləliklə hər cür məhsulu bitirib böyüdür. Baxın, biz ölümləri də beləcə dirildərik. Sizin də düşünüb ibrət almağınız üçün bunu belə eləmişik.” (əl-Əraf, 57)

“Gecə ilə gündüzün dəyişməyində, Allahın göydən bir ruzi səbəbi olan yağışı endirib onunla yer üzünü ölümündən sonra diltməyində və küləkləri istiqamətləndirib yönləndirməyində aqlını işlədən topluluqlar üçün neçə-neçə dəlillər, sübutlar vardır.” (əl-Casiyə, 5)

Quranda iyirmiye yaxın ayədə buludlardan, küləklərdən misallar gətirilir və onlar haqqında düşünməyimiz məsləhət bilinir. Görəsən Uca Allahın bu əmrini neçə dəfə yerinə yetirmişik?

Üçüncü bir məsələ, “mən elə bilirdim ağaclar canlıdır” cümləsidir. Əslində ağaclar da canlıdır, amma uşaqların başa düşdüyü mənada yox. Qurani Kərimdə keçdiyi şəkli ilə desək: “Görmürsənmi, göydəkilər, yerdəkilər, günəş, ay və ul-

duzlar, dağlar, ağaclar, bütün heyvanlar və insanların bir çoxu Allaha səcdə edirlər ... “ Bəli, zikr mənasında, Allaha səcdə yəni Allahın əmrinə boyun əymək mənasında ağaclar da onun varlığını hiss edirlər. Ancaq yuxarıda misal verdiyim ayənin sonuna diqqətlə nəzər yetirsək görürük ki, insanlar mövzusunda Allah təala hamısının bu şüurda olmadığını qeyd edir. Görəsən biz hansı qrupun içində yer alırıq? Kainatda yer alan bu qədər geniş kütlə Allaha səcdə edərkən insan niyə özünü dar bir çərçivəyə həbs edib görəsən? Əslində insan həbs etməyi çox xoşlayır və bunu kainatı ram etməyin bir növü olaraq durmadan inkişaf etdirir. Məsələn ibtidai dövrdən etibarən misallar verəcək olsaq, ilk olaraq heyvanlardan başladı. Atın boynunu bağladı, itin boynunu bağladı. Qoyunları, iri buynuzluları bir-bir sürüyə qatıb dar məskənlərinə həbs elədi. Sonra suyu həbs elədi. Qablar düzəldib içinə doldurdu, şüşələrə yerləşdirdi, axıb getməyini önləyib öz məqsədinə xidmət etdirdi. Sonra bitkilər, kimisini müəyyən tarlalara həbs elədi, kimisini də evinə bəzək olaraq dibçək gülünə çevirdi. Yenə də nəfsi, həvəsi durmadı. Bu səfər başını qaldıraraq göyə baxdı. Diqqətini ildırım çəkdi. Elektrik enerjisini kəşf edib onu da həbs elədi, batareyalara doldurub ram elədi. Ancaq bir şeyi unudurdular, özlərinin də xəbəri olmadan əslində dünya onları özünə bağlayır, Rəbbindən uzaqlaşdırıb özünə məhkum edirdi. Suya baxır, haradan gəldiyini düşünmürdü. Torpağa baxır, niyə onu bəslədiyini fikirləşmirdi. Buludlara baxır, niyə ona xidmət etdiyini soruşmurdu. Halbuki, dünya qandalının açarı olan “niyə” sualının cavabsız qalması deyil, sualın eşidilməməsi, diqqətə alınmamasıydı, onu bu üstü açıq hava kamerasında məhbus edən.

TELEFON NEMƏTİ

Cib telefonu da Allahın insanlara bəxş etdiyi digər nemətlərdən biridir. Bütün nemətər kimi onun da bəzi külfəti, yəni məsuliyyəti vardır. Hər bir işimizdə olduğu kimi, telefon nemətinə sahib olduğumuz zaman da möminliyimizə zərər gətirməməyə çalışmalıyıq. Yəni telefonumuzu da mömin etməyi bacarmalıyıq. Bu necə olacaq deyirsinizsə o zaman aşağıdakı xüsusiyyətləri diqqətlə nəzərdən keçirək.

Əvvəlcə telefon halal yollardan əldə edilməlidir, bunu düşünmək lazımdır. Yəni faizli kreditlərlə alınmamalı və şükrü yerinə yetirilməlidir. Bir nemətin ən gözəl şükrü də onun haram olmayan işlərdə istifadəsi və harama vasitə olunmamasıdır.

Hər hansı bir ölkənin istehsal etdiyi telefonu ala bilərik, ancaq o ölkənin mədəniyyətini də almaq məcburiyyətində deyilik. Bir telefona görə əqidəmizi, əxlaqımızı, bizə aid olan adət və ənənələrimizi, milli-mənəvi dəyərlərimizi ehmal edə bilmərik. Telefonlarımız hər-hansı bir şəbəkəyə bağlana bilər, ancaq biz özümüzü, zamanımızı, dəyərli vaxtlarımızı telefona bağlayıb hədəf etməməliyik. Telefonumuzu dinimizin, adət və ənənəmizin, milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliğat vasitəsinə çevirə biləcəyimizə, onun pis yollara və gərəksiz vərdişlərə vasitə olması insanı düşündürməlidir. Məscidlərdə, elmi toplantılarda, söhbət məclislərində telefonlardan istifadə edilməsi ədəbə uyğun deyil.

Çünki bu kimi məclislərdə digər insanları narahat etmək, onlara hörmətsizlikdir. Necə ki, soğan və sarımsaq yedikdən sonra məscidlərə və elmi məclislərə gəlmək, insanları narahat etmək dinə uyğun deyilsə, eləcə də telefonla da gəlib narahatçılığa səbəb olmaq caiz deyildir. Hər ikisində də hüuru və sükunəti pozmaq vardır. Namaz qılan bir müsəlmanın, bütün diqqətini məclisdə söhbət edən şəxsə verən bir şəxsin diqqətinin dağılmasına səbəb olmağın günah olduğunu unutmamalıyıq.

Telefona salamla başlayıb sözüümüzə salamla son verməliyik. “Alo” kimi ifadələr hər nə qədər də beynəlxalq telefon dili olsa da, biz yenə də salami ehmal etməməliyik. Telefon danışığımızı bitirəndə isə “özünə yaxşı bax”, “bay-bay”, “öpdüm” kimi ifadələr yerinə, “salamat qal”, “Allaha əmanət ol” kimi ifadələrdən istifadə etmək daha doğru olar. Özünün nömrəsini başqasına verilməsini istəməyənlərin nömrələrini insanlar arasında yaymaq doğru bir davranış deyil. İcazəsi alınmadan heç kimin səs yazısını qeyd etmək, mikrofonu açıq tutub danışığını insanlara dinlətmək olmaz. Bundan başqa telefonlar kiçik yaşdakı uşaqların əlində oynucağa çevrilməməlidir. Bu bir növ israfdır və səhlənkarlıqdır. Eyni zamanda uşağın sağlamlığı üçün də ciddi təhlükədir. Hətta son zamanlar, uşaqların telefonlarının, valideynlərinin telefonlarından daha bahalı olduğunun şahidi oluruq. Bu kimi gedişatın sonu zərərli ola bilər. Bu bir növ israfdır.

Eləcə də cib telefonları istifadə vasitəsi olmaqdan çıxıb, bu gün bir növ reklam vasitəsinə çevrilmişdir. Ayda bir telefon almaq, külli miqdarda pullar xərcləyib hər yeni istehsal olunan bahalı-bahalı telefon cihazları almaq israftan başqa bir şey deyildir. Halbuki telefon, həyatımızı asanlaşdıran bir nemət olaraq görülməlidir. Lazımsız yerə saatlarla telefonla danışmağın, kapitalizmin vəhşi toruna düşmək olduğunu heç düşündükmü? Bizə təqdim olunan

Telefon, həyatımızı asanlaşdıran bir nemət olaraq görülməlidir. Lazımsız yerə saatlarla telefonla danışmağın, kapitalizmin vəhşi toruna düşmək olduğunu heç düşündükmü?

danışiq tariflərindən istifadə edərkən də, “onsuz da nə qədər danışsam bu qədər danışiq konturu edər”, deyərək son saniyəmizə qədər lazımsız yerə danışaraq vaxtımızı öldürmək məcburiyyətində də deyilik. Bundan əlavə çox vacib olmadıqca insanların istirahət etdikləri və yatıb dincəldikləri vaxtlarda da zəng etmək uyğun deyil. Namaz vaxtlarında, əsasən də cümə namazı vaxtında kiməsə zəng etmək də ədəbə uyğun deyil. Əgər özümüz namaz qılanıqsa, təbii ki, bu vaxtlarda özümüz də namazda olacağıq. Bundan əlavə telefonun zəng səsinə azan, Quran səsi və ilahi musiqiləri qoyulması da uyğun deyil. Çünki bu kimi səslər uyğunsuz yerlərdə də səslənə bilər ki, bu da caiz deyil.

Eyni zamanda cib telefonları ilə kimlərinə şəklini və yaxud da video görüntüsünü çəkib icazəsi olmadan paylaşılması, öz dost-taşılarına göstərilməsi də caiz deyil. Son zamanlarda vatsapdan istifadə edənlərin sayı get-gedə artmaqdadır. Bu neməti də vaxt israfına çevirənlər az deyil. Lazımlı-lazımsız, faydalı-faydasız, hər nə gördü isə tutub hər kəsə paylaşmaq, onların da vaxtlarını almaq baxımından düzgün davranış deyil.

Son olaraq deyə bilərik ki, biz müsəlman olaraq həyatımızı asanlaşdıran hər cür elmin, texnologiyanın inkişafını dəstəkləyirik. Ancaq hər hansı bir texnologiyanın, nə də başqa bir inkişafın əqidəmizi, əxlaqımızı, milli-mənəvi dəyərlərimizi əridib yox etməsinə göz yuma bilərik.

Balaca çinli və diktator

Pekindəydim, şəhərdə bir xeyli gəzəndən sonra avtobusla qaldığım otele qayıdırdım. Arxa oturmaqda üç çinli oturmuşdu, – ər, arvad və onların ortasında oturmuş iki-üç yaşında olan toppuş, saçları düz qaşına qədər tökülən oğlan uşağı. Bu uşaq o qədər şirin idi ki, arada çevrilib ona baxmaya bilmirdim. İki əliylə içində süd olan şüşəni bərk tutmuşdu. Hər dəfə ona baxanda, uşağın qıyıq gözləri böyüyürdü, dodaqları bir-birindən aralanırdı, deyəsən, məndən qorxurdu. Atasını barmağını mənə tərəf uzadıb gülə-gülə oğluna nəsə deyirdi. Öz-özümə fikirləşirdim ki, bu uşaq yəqin ilk dəfə mənim kimi bıqlı, qafqazsifət görür, təəccüb edirdi. Yeri gəlmişkən, elə mən də ilk dəfə idi ki, qulağımın dibində çinli uşağın öz dilində şirin-şirin danışmasını eşidirdim.

Ərlə arvad öz aralarında kəsik-kəsik çin dilində nəsə danışır, az sonra balaca da onlara qoşuldu:

– Tzı, pi, tszı uaa... dyau...

Çin dilini bilmirəm, yadımda qalan bu sözlər, daha doğrusu, hərflər, səs birləşmələri idi.

Ər-arvad yenə öz aralarında söhbət edirdi, toppuş uşaqları hərdən onlara qoşulurdu. Arada mənə elə gəldi ki, balaca nədənsə narazıdı: nəyəsə görə

anasına etiraz edir, arada ağlamsınmış halda hıqqınırdı. (Bəlkə də, anası onu süd içməyə məcbur edirdi, uşaqsız istəmirdi).

Qəfildən başıma əcaib, qara-qura fikirlər girməyə başladı. Bu uşaq indi məsumdur, anasıyla-atasıyla şirin-şirin söhbət edir, əzizlənir, həyatda ilk suallarını verir, hamı onun suallarına həvəslə cavab verir, yeyir, yatır, oyuncaqlarla oynayır, karusellərdə əylənir. Nə vaxtsa böyüyəcək, universitetə qəbul olacaq, Çin Kommunist partiyasına qəbul olacaq, partiyada, hökumətdə kar-yera uğurları aparıb, onu ölkənin birinci katibi, yəni başçısı edəcək. İllər sonra BBC-dən gedən sənədli verilişlərin birində onun uşaqlıq şəklini göstərəndə, evdəkilərə deyəcəyəm ki, a, bunu mən Pekində avtobusla otele qayıdanda görmüşdüm.

Və günlərin birində ölkədə inqilab baş verəcək, diktatorun əmriylə əvvəlcə dubinkalar işə düşəcək, sonra rezin güllələr, sonra əsl güllələr, tanklar, zirehli döyüş maşınları, – yəni *yərə yapışdırılan* insanlar, baş bir yerdə, ayaq-qol bir yerdə, qan gölməçələri. Sonra ordunun bir hissəsi keçəcək inqilabçıların tərəfinə, beləcə, inqilab vətəndaş müharibəsinə çevriləcək və diktatorun növbəti əmriylə on minlərlə adam qətlə yetiriləcək, türmədə zorlanacaq, dırnaqları kəlbətinlə çıxarılacaq, elektrik cərəyanına veriləcək və s....

Bu fikirlərdən ətim ürpəşdi, elə bu vaxt kimsə arxadan yavaşca başıma toxundu, cuppulu, balaca, yumşaq əl toxunmuşdu mənə. Çevrildim, gülürdü, qığıldayırdı, qabaqda üç, altıda iki diş vardı. Bu *multfilm* uşağın balaca gözlərinə və dişlərinə baxıb mən də gülməyə başladım. Ata-anasını da gülürdü. Durub toppuş üzündən öpmək keçdi ürəyimdən, amma utandım: bunların adətlərinə belə deyildim deyə, fikirləşdim ki, birdən hərəkətim ata-anasının xoşuna gəlməz. İstəyirdim uşaq bir də mənə *vur-sun*, heç olmasa çönüb toppuş əlini tutub öpəm. Elə bilirdim, onda valideynləri heç nə deməz.

Azadlığı istəmirəm zərrə-zərrə

Azadlığı istəmirəm
Zərrə-zərrə, qram-qram

Qolumdakı zəncirləri qıram gərək
Qıram! Qıram!

Azadlığı istəmirəm
Bir həb kimi, dərman kimi
İstəyirəm səma kimi,
Günəş kimi,
Cahan kimi.

Çəkil, çəkil ey qəsbkar:
Mən bu yurdun gur səsiyəm:
Gərək deyil sısqə bulaq,
Mən ümmanlar təşnəsiyəm.

Xəlil Rza ULUTÜRK

20 Yanvar şəhidlərinin ailələri ilə görüş keçirildi

Yanvar ayının 17-də Beynəlxalq Humanitar Yardım üzrə Respublika Komissiyası, Türkiyənin İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyinin Azərbaycan Nümayəndəliyi, Gəncliyə Yardım Fondu və 20 Yanvar Fondunun birgə təşkilatçılığı ilə “20 Yanvar Ümumxalq Hüzn Günü” mövzusunda tədbir keçirilib.

Tədbirdə çıxış edən Gəncliyə Yardım Fondunun Himayəçilər Şurasının sədri Ahmet Tecim deyib ki, şəhidlər torpaq, azadlıq, bayraq uğrunda canlarını fəda ediblər. Ahmet Tecim 20 Yanvar şəhidlərinin adlarının Türk Dünyasının tarixinə qızıl hərflərlə yazıldığını vurğulayıb: “20 Yanvar hüzn günü olmaqla bərabər, həm də qəhrəmanlıq günüdür. Çünki Vətəni şəhidlər yaşadır”.

Prezident Administrasiyası İctimai –siyasi məsələlər şöbəsinin məsul işçisi Rasim Mirzəyev öz çıxışında 25 il bundan əvvəl vətənimizin azadlığı uğrunda canlarını fəda etmiş şəhidlərimiz bugünkü gəncliyimizə ən gözəl nümunə olduğunu vurğulayıb.

Türkiyə səfirliyinin Elçi müstəşarı Meral Barlas 20 Yanvar faciəsinin üzüntülərini Türkiyə xalqı da qəlbində hiss edib: “Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda həyatlarını

fəda edən bütün şəhidlərin ruhları şad olsun. Azərbaycanın ötən dövr ərzində müstəqilliyi möhkəmlənib, dünyada nüfuz qazanıb”.

Millət vəkili Musa Qasımlı şəhidlərin arzularının həyata keçdiyini, bu gün Azərbaycanın müstəqil olduğunu bildirib.

Nazirlər Kabineti Aparatının Qaçqınların, məcburi köçkünlərin problemləri, miqrasiya və beynəlxalq təşkilatlarla iş şöbəsinin müdir müavini Məhəmməd Məhərrəmov qeyd edib ki, 1990-cı il 20 yanvarda Vətən övladları silahsız, əliyalın tankların qarşısına çıxmaqla bu xalqın müstəqil yaşamağa qadir olduğunu sübut ediblər: “Bizim şəhidlər qarşısında borcumuz müstəqilliyimizi qorumaq, gücləndirməkdir”.

20 Yanvar fondunun sədri Şövqü Bünyadzadə də öz çıxışında bütün təşkilatçılara şəhid ailələri adından onlara göstərilən diqqət və dəstəyə görə təşəkkür edib və öz minnətdarlığını bildirib.

Sonda 20 Yanvar Fondu tərəfindən Gəncliyə Yardım Fonduna təqdim olunmuş siyahı əsasında 180 şəhid və əlil ailəsinə ərzaq yardımı paylanıb.

“20 Yanvar faciəsi xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsidir”

15.01.2015 tarixində Gəncliyə Yardım Fondu və Bakı şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsi tərəfindən 20 yanvar faciəsinin 25-ci ildönümünə həsr olunmuş mərasimlə bağlı konfrans və Bakı şəhər orta ümumtəhsil məktəblərinin şagirdləri arasında “20 yanvar xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsidir” mövzusunda inşa yazı müsabiqəsinin mükafatlandırma mərasimi keçirilib.

Gəncliyə Yardım Fondunun və Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin, təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirdə əvvəlcə iştirakçılar 1990-cı ilin Qara Yanvar qurbanlarının xatirəsini yad etmişlər. Sonra qanlı Yanvar faciəsindən bəhs edən videoçarx nümayiş olunmuşdur. Gəncliyə Yardım Fondunda həyata keçirilən tədbir 20 yanvar faciəsinin 25-ci ildönümünün yad edilməsi, gənc nəslin nümayəndələrinə vətənə sevgi hisslərinin aşılması, onlar arsında milli vətənpərvərlik ruhunun və Azərbaycan tarixinin təbliğ olunması, istedadlı şagirdlərin inşa yazı sahəsində öz yaradıcılıqlarını nümayiş etdirmək &” çün şəraitin yaradılması məqsədilə baş tutub.

Tədbirdə çıxış edən Gəncliyə Yardım Fondunun Himayəçilər Şurasının Sədri Ahmet Tecim tədbir iştirakçılarına şəhidlik fəlsəfəsindən danışdı.

Bakı şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin rəisi Raqif Abbasov məktəblilərə savadlı, vətənpərvər olmağı tövsiyə edib.

O, çıxışında müsabiqədə iştirak edən məktəbliləri təbrik edib və gələcək həyatlarında onlara uğurlar arzulayıb.

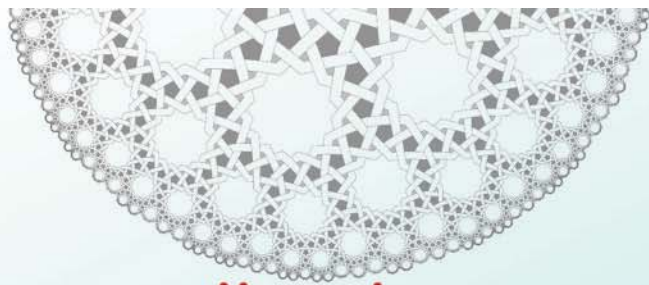
20 Yanvar Fondunun sədri Şövqü Bünyadzadə öz çıxışında vətən yolunda canından keçmiş şəhidlərin heç zaman unudulmayacağını vurğulayıb.

Tədbirdə iştirak edən 20 Yanvar Cəmiyyətinin Sədri Soltan Əzimzadə öz çıxışında iki qardaş dövlətin tarix boyu bütün çətin anlarda bir-birinin yanında olmasından və bu gündən sonra da bu birlikdəliyin davamlı olacağından danışdı.

Tədbirdə çıxış edən Milli Məclisin Sosial Siyasət Komitəsinin eksperti, Avropa çempionu Vüqar Fərzizadə də yeni yetişən Azərbaycan gəncliyinin üzərinə düşən məsuliyyətlərdən və onlara göstərilən dövlət qayğısından danışdı.

Sonra mövzu ilə bağlı ümumtəhsil məktəblərinin yuxarı sinif şagirdləri arasında keçirilən inşa müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırılmışlar.

MÖMİNƏ

Qadınlara xidmət etmək səadətdir

**İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
XÜSUSİ ENDİRİM
NƏZƏRDƏ TUTULUR**

Çox rahat tapa
biləcəyiniz ünvan

Binə ticarət mərkəzi, 7-ci sıranın qarşısı
Şəhər avtobus dayanacaqlarının yanı

TEL: (012) 408-40-43

Mob: (070 / 055) 208-72-55

Topdan və pərakəndə satış

**Bizimlə işləmək istəyən mağazalara
satış nümayəndəliyi veriləcək**